

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İYİMSERLİKLERİ VE SİSTEMİ
MEŞRULAŞTIRMA EĞİLİMLERİ**

Gülşah Maraş Taşkın

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN:

Adı: Gülşah

Soyadı: MARAŞ TAŞKIN

Bölümü: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza:

Teslim Tarihi: 01.08.2019

TEZİN

Türkçe Adı: Üniversite Öğrencilerinin İyimserlikleri ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimleri

İngilizce Adı: Optimism and System Justification Tendency Of University Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gülşah MARAŞ TAŞKIN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gülşah MARAŞ TAŞKIN tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin İyimserlikleri ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice ŞİNGİR

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D, Gazi Üniversitesi

.....

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ATİK

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D, Ankara Üniversitesi

.....

Üye: Prof. Dr. Galip YÜKSEL

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D, Gazi Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 19.07.2019

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, uzun süren bir yolculuğa dönüştüğünde pek çok kişinin desteğini ve umudunu içimde hissettim ve onların sayesinde ilerleyebildim.

Başta yüksek lisans tezimi birlikte yürüttüğüm sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice ŞİNGİR'a sabrı, desteği, olumlu yaklaşımı ve katkıları için çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, hem lisans hem yüksek lisans eğitiminde katkılarıyla daima daha iyiye yönlendiren saygıdeğer hocam sayın Prof. Dr. Galip YÜKSEL'e, tez hazırlama sürecinde destek ve katkılarını esirgemeyen Arş. Gör. Semih KAYNAK'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Büyüdükçe büyüyen, sevgilerini hep hissettiğim aileme; annem Gülbahar MARAŞ'a, babam Hüseyin MARAŞ'a, ablalarım Gülistan HABERAL, Dilek TEZ, Yasemin MARAŞ'a, tez hazırlama sürecimde çok emeği geçen canım kardeşim Deniz Tuğçe MARAŞ'a çok teşekkür ederim.

Ve biricik eşim Erhan TAŞKIN'a bu yoğun dönemde beni desteklediği ve sadece varolduğu için teşekkür ederim.

İyi ki varsınız...

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İYİMSERLİKLERİ VE SİSTEMİ
MEŞRULAŞTIRMA EĞİLİMLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Gülşah Maraş Taşkın
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos-2019**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma eğilimleri ve demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, akademik başarı, aylık gelir, sosyoekonomik düzey, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş, okunan gazete) iyimserliklerini; demografik değişkenlerin sistemi meşrulaştırma eğilimlerini yordayıp yordamadığının incelenmesidir. Bunun için önce, sistemi meşrulaştırma, iyimserlik ve demografik değişkenler arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmanın bir diğer amacı, araştırma değişkenleri açısından okunan gazete bakımından farklılıklarının olup olmadığının belirlenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada, Ankara’da farklı üniversitelerde eğitim gören 434 (282 kadın, 152 erkek) üniversite öğrencisi yer almıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik düzeylerini belirlemek için “Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği”, “İyimserlik Ölçeği” ile araştırmacı tarafından düzenlenen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada ilk olarak iyimserliği ve sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayan değişkenlerin hangileri olduğu sorgulanmıştır. Bu amaçla, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi (stepwise yöntemi) kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda siyasi görüş, cinsiyet ve sistemi meşrulaştırmanın iyimserliği; annenin eğitim düzeyi ve siyasi görüşün sistemi

meşrulaştırma eğilimini yordadığı görülmüştür. İkinci adımda cinsiyet ile iyimserlik arasındaki ilişkiyi Nokta Çift Serili Korelasyon Analizi, diğer tüm değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır. Son adımda, okunan gazete bakımından sistemi meşrulaştırma ile iyimserlik düzeylerini karşılaştırmada Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmada kadınların erkeklere göre daha iyimser olduğu, sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik düzeyi yükseldikçe akademik başarının da yükseldiği görülmüştür. Sosyoekonomik düzey azaldıkça siyasi görüşün sola yaklaştığı, bununla birlikte siyasi görüş sağa yaklaştıkça sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik puanının arttığı gözlenmiştir. Sistemi meşrulaştırma düzeyi arttıkça iyimserlik düzeyinin de arttığı sonucuna varılmıştır. Siyasi görüşün, cinsiyetin ve sistemi meşrulaştırmanın iyimserliği yordadığı bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyi ile siyasi görüşün de sistemi meşrulaştırma eğilimini yordadığı görülmüştür. Nötr ve sağ görüşlü gazete okuyan öğrencilerin sol görüşlü gazete okuyanlara göre sistemi daha fazla meşrulaştırdığı, sağ görüşlü gazete okuyanların sol görüşlü gazete okuyanlara göre daha iyimser olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sistemi Meşrulaştırma, İyimserlik, Üniversite Öğrencileri

Sayfa Adedi: 85

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice ŞİNGİR

**OPTIMISM AND SYSTEM JUSTIFICATION TENDENCY OF
UNIVERSITY STUDENTS
(M.S Thesis)**

Gülşah Maraş Taşkın

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August-2019

ABSTRACT

The main purpose of this study is to investigate if the system justification tendency and demographic variables (gender, old, academic achievement, income, socio-economic level, mother's educational level, father's educational level, political view, which newspaper reads (neutral, right-winged, left- winged)) predict the optimism and demographic variables predict the system justification tendency. For this purpose, firstly the relation of system justification tendency and optimism with demographic variables was examined. Another purpose of this study is conducted to examine the differences of which newspaper reads in terms of research variables. The study group consisted of 434 students, 282 of them were female and 152 of them were male, attending to different university in Ankara in 2018-2019 educational year. System Justification Scale, Optimism Scale and the Personal Information Form designed by the researcher were used to identify the system justification and optimism levels in the research. This study begins with questioning which variables predict the optimism and system justification tendency. For this purpose, it conducts multiple linear regression analysis with stepwise method. The result of this analysis points out that political view, gender, system justification considerably optimism; political view and mother's educational level considerably system justification tendency. Secondly, Point Biserial Correlation Analysis to determine

the relationship between gender and optimism and with help of Pearson's Product Moment Correlation Coefficient to determine the relationship between the other variables. ANOVA was used to determine whether system justification and optimism differed in terms of which newspaper reads. In the study, it was seen that female were more optimistic than male and academic achievement increased as the level of system justification and optimism increased. It was found that as the socioeconomic level decreased and as the political view approached to the left. Also the political view approached to the right, the level of system justification and optimism increased. It has been found that as the system justification tendency increases, the score of optimism increases. Political view, gender and system justification predicted the optimism. Mother's educational level and political view predicted system justification tendency. It was seen that students reading neutral and right-winged newspapers justification the system more than left-winged newspaper readers, and those who read right-winged newspaper were more optimistic than left-winged newspaper readers.

Key words: System Justification, Optimism, University Students

The number of pages: 85

Supervisor: Assistant professor Hatice SINGIR

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Amaç.....	3
Sorular.....	3
Önem	4
Varsayımlar	4
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
Sistemi Meşrulaştırma Kuramsal Temeli	6
İyimserlik Kuramsal Temeli	13
Sistemi Meşrulaştırma ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	17
İyimserlikle İlgili Araştırmalar	20

BÖLÜM III	22
YÖNTEM.....	22
Araştırmanın Modeli	22
Evren ve Örneklem	22
Ölçme Araçları.....	24
Kişisel Bilgi Formu.....	25
İyimserlik Ölçeği	25
Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği	25
Verilerin Toplanması.....	26
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	26
BÖLÜM IV	28
BULGULAR VE YORUM	28
İyimserliği ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Bulgular	29
İyimserlik ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi ile İlişkili Korelasyon Analizi Bulguları	29
İyimserliği Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları	31
Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları.....	32
İyimserliğin ve Sistemi Meşrulaştırma Eğiliminin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulguları	33
İyimserliğin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulguları.....	33
Sistemi Meşrulaştırma Eğiliminin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulguları	34
BÖLÜM V	36
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	36
Üniversite Öğrencilerinin İyimserliklerini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulgularının Tartışılması	36

Üniversite Öğrencilerinin Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulgularının Tartışılması	38
Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimlerinin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulgularının Tartışılması	39
Sonuç	40
Öneriler	41
KAYNAKLAR.....	43
EKLER	64
Ek-1 Kişisel Bilgi Formu	64
Ek-2 İyimserlik Ölçeği.....	66
Ek-3 Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği.....	67
EK-4 Ölçek Kullanım İzinleri.....	68
EK-5 Etik Kurul Onayı	69

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcılara Ait Demografik Özellikler	23
Tablo 2 Sistemi Meşrulaştırma ve İyimserlik Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistik Bulguları	29
Tablo 3 İyimserlik ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Tablosu	30
Tablo 4 İyimserliği Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Bulguları	32
Tablo 5 Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Bulguları	32
Tablo 6 İyimserlik Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri	33
Tablo 7 Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Ölçeği Puanlarının Okunan Gazeteye Göre ANOVA Sonuçları	34
Tablo 8 Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri	35
Tablo 9 Üniversite Öğrencilerinin Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği Puanlarının Okunan Gazeteye Göre ANOVA Sonuçları	35

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan doğasını anlama ve davranışının altında yatan nedenleri açıklama psikoloji biliminin temel amaçları arasında yer almaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için bireyin normal dışı davranışları ve ruhsal bozukluklarının yanı sıra olumlu yönüne de odaklanılmalıdır (Sheldon ve King, 2001). Bu doğrultuda pozitif psikoloji yaklaşımı, bireyin güçlü yanlarıyla ilgilenilmesi, yaşam doyumunun yükseltilmesi gibi amaçlarla yola çıkan ve böylece bireyin yaşam koşullarını iyileştiren bilimsel bir çalışma alanıdır (Peterson, 2000). Pozitif psikolojinin kurucularından Seligman'a (1999) göre bu çalışma alanı; iyimserlik, yaşam doyumunu, mutluluk, cesaret, sosyal beceri, sosyal sorumluluk, iç görü ve öngörü kapasitesi gibi bireye dair olumlu özellikleri geliştirmeyi amaçlamaktadır (Proyer, 2017).

Yaşadığımız çağın gittikçe karmaşıklaşan koşulları içinde iyimser olabilmek, mutluluğun anahtarlarından biri gibi görünmektedir. Mutluluk, zenginlik, sağlık gibi koşullara değil; somut durumla soyut beklentiler arasındaki ilişkiye bağlıdır (Harari, 2012). Yaşamın akışı içinde karşılaşılabilecek tüm güçlük ve zorluklara rağmen, her şeyin iyi devam edeceğine yönelik genelleştirilmiş olumlu beklentiler içerisinde olma eğilimine iyimserlik adı verilmektedir (Scheir ve Carver, 1992). Seligman ve Csikszentmihalyi (2000) ise iyimserliği, insanların başına gelecek olayları açıklamada kullandıkları tarz olarak

tanımlamaktadır. İyimserler kötümserler ile kıyaslandığında daha başarılı, fiziksel ve psikolojik açıdan daha sağlıklıdırlar (Segerstrom, 2007; Seligman, 2009).

İyimserlik üzerinde kalıtsal (Bates, 2015; Plomin vd., 1992), biyolojik (Sharot, 2011), aile ortamı gibi çevresel faktörlerin (Kurtz-Nelson ve McIntyre, 2017) yanı sıra toplumsal dinamiklerin ve her toplumun yapısından kaynaklanan birtakım değişkenlerin belirleyici olduğu düşünülmektedir (Khallad, 2013; Seligman, 2009). Bu değişkenlerden biri, bireyin içinde yaşadığı düzenin işleyişini açıklarken kullandığı sistemi meşrulaştırma güdüsü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sistemi meşrulaştırma kuramı insanların, sistemin adil ve meşru olduğuna ve herkesin hak ettiğini yaşadığına inanarak, dünyanın istikrarlı ve düzenli olduğuna ilişkin inançlarını desteklediklerini ileri sürmektedir (Cichocka ve Jost, 2014). Bu öngöründen çok daha önce Freud (2000) ‘Uygurlık ve Hoşnutsuzlukları, Bir Yanılsamanın Geleceği’ adlı eserinde iyimserliği, gerçekte bağlantılı olması gerekmeyen, kişiye arzu doyumu sağlayan yanılsamalar olarak tanımlanmıştır. Aynı eserde siyasi kurallarımızı belirleyen varsayımların da yanılsama olarak tanımlanmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Cichocka ve Jost’un (2014) belirttiği gibi, sistemin meşrulaştırılması bir tür olumlu yanılsama, kısmen kendini kandırma olarak değerlendirmek mümkündür. Özellikle toplumdaki dezavantajlı gruplar açısından değerlendirildiğinde, yaşadıkları bilişsel çelişkinin üstesinden, abartılmış bir kontrol algısı ve gerçekçi olmayan iyimserlikle gelmeye çalıştıkları düşünülebilir.

Sistemi meşrulaştırma kuramı, insanların her şeyi olduğu gibi kabullenerek mevcut sosyal sistemi adil olarak algılama eğiliminde olduğunu savunmaktadır (Jost, 1995). Bu eğilimin; belirsizliği azaltma, düzen gereksinimini sağlama, yaşamın anlamlılığına ilişkin duyulan varoluşsal gereksinimleri karşılama gibi etkilere sahip olduğu da belirtilmektedir (Jost ve Hunyady, 2005). Sistemi meşrulaştırmanın bireyler için bahsedilen hafifletici işlevler aracılığıyla insanı daha mutlu ve tatminkâr kılması (Cichocka ve Jost, 2014; Jost, Glaser, Kruglanski ve Sulloway, 2003; Jost ve Hunyady, 2005; Liviatan ve Jost, 2011, 2014), iyimserlikle de ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Sistemi meşrulaştırma eğiliminin, yaşam doyumu (Connelly ve Heesacker, 2012; Seo ve Hyun, 2018); olumlu duygulanım, bireysel egemenlik duygusu, öfke, engellenme, kaygı ve depresif belirtiler (Napier ve Jost, 2008); duygusal stres, haksızlıktan kaynaklanan öfke, suçluluk, engellenmişlik (Jost ve Hunyady, 2005); kişisel doyum, olumsuz duygulanım (Major, 1994; Waksak, Jost, Tyler ve Chen, 2007); iş, gelir, yaşam memnuniyeti (Jost, Pelham, Sheldon ve Sullivan, 2003) ile ilişkili olduğu çalışmalar mevcuttur.

Literatür incelendiğinde iyimserlik ve sistemi meşrulaştırma arasındaki bağın araştırıldığı bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Bu çalışma, toplumun mimarı olan ve gelecekte olmaya devam edecek üniversite gençlerinin, iyimserlik düzeyleri ile sistemi meşrulaştırma eğilimleri arasındaki ilişkiyi araştırarak literatüre katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin bazı demografik değişkenlerle (cinsiyet, yaş, akademik başarı, aylık gelir, sosyoekonomik düzey, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş, okunan gazete) sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin iyimserliklerini yordayıp yordamadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın bir diğer amacı, demografik değişkenlerin sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayıp yordamadığını incelemektir. Son olarak, üniversite öğrencilerinin iyimserliklerinin ve sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin okunan gazeteye göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu amaçlara ilişkin aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Sorular

- 1) Üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, algılanan, aylık gelir, sosyoekonomik düzey, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş, okunan gazete) ve sistemi meşrulaştırma eğilimleri iyimserliklerini yordamakta mıdır?

- 2) Üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, algılanan, aylık gelir, sosyoekonomik düzey, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş, okunan gazete) sistemi meşrulaştırma eğilimlerini yordamakta mıdır?
- 3) Üniversite öğrencilerinin iyimserlikleri ve sistemi meşrulaştırma eğilimleri takip edilen gazeteye göre farklılaşmakta mıdır?

Önem

İyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin birlikte araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın pozitif psikoloji ve sosyal psikoloji alanında çalışacak araştırmacılara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular aracılığıyla, iyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin arasındaki ilişki ortaya konulmaktadır. Bu ilişkiyle birlikte iyimserlik ve sistemi meşrulaştırmanın kavramsal ve teorik arka planına katkıda bulunacaktır. Böylece iyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğilimi ile ilgilenen bilim insanları için başvuru kaynağı olabilecektir.

Psikolojik danışma süreci, hem danışmanın hem danışanın bağlı bulunduğu sosyal dinamiklerden etkilenmektedir. İyimserliğe ve sistemi meşrulaştırma eğilimine ilişkin araştırma bulguları psikolojik danışmanlara, danışanların hayata iyimser bakamadıklarında yaşayabilecekleri sorunları kavramsallaştırmalarında, gerek başına gelen olayları gerekse sosyal düzeni açıklamalarında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

1. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin, ölçekleri, içtenlikle yanıtladıkları kabul edilmektedir.

2. Kullanılan ölçek formunun araştırma konusu hakkında veri toplamak için yeterli olduğu kabul edilmektedir.

Sınırlılıklar

1. Bu çalışma kesitsel bir çalışmadır. Çalışma bulguları, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Ankara'daki devlet üniversitelerinde eğitim gören öğrencilerle sınırlıdır.
2. Bu çalışmanın araştırma deseni ilişkisel olup, neden sonuç ilişkisi kurmaya elverişli değildir.
3. Araştırmanın başında, sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik ile ilişkili olabileceği düşünülen etnik kimlik, yeterli sayıda veriye ulaşamadığı için çalışmadan çıkarılmıştır.
4. Araştırmada incelenen sosyoekonomik düzey gibi çoğu değişken algıya dayalıdır ve bu yönüyle sınırlılık arz etmektedir. Ayrıca üniversite öğrencileri içinde bulundukları beliren yetişkinlik dönemi itibarıyla ekonomik olarak aileye bağımlı olmaları, yoğun biçimde değişkenlik yaşamaları ve geçiş döneminde bulunduklarından olanaklar dünyasında yaşamaları (Arnett, 2000) araştırılan değişkenler üzerinde belirleyici olarak sınırlamaktadır.

Tanımlar

İyimserlik: Yaşanılan durum hangi şartlar altında gerçekleşirse gerçekleşsin, bireyin yaşamında olumlu sonuçlarla karşılaşacağını tutarlı biçimde düşünmesi eğilimidir (Scheier ve Carver, 1992).

Sistemi Meşrulaştırma: Bireylerin mevcut durumları ve düzenlemeleri bunların sürdürülmesi ve pekiştirilmesiyle sonuçlanabilecek biçimde algılamalarına ve açıklamalarına ilişkin psikolojik bir süreçtir (Jost ve Banaji, 1994).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sistemi Meşrulaştırma Kuramsal Temeli

Toplumdaki bireylerin çıkarlarına ters düşmesine rağmen içinde yaşadıkları sosyal sistemi neden olumlu algıladıkları merak konusudur. Jost ve Banaji (1994) tarafından öne sürülen sistemi meşrulaştırma kuramı, insanların bilinçaltı süreçlerle, hangi statü düzeyinde olursa olsun içinde bulundukları sistemi desteklediklerini, onayladıklarını, savunduklarını öne sürmektedir. Burada sistem kavramı geniş anlamda aile, kurumlar, organizasyonlar, sosyal gruplar, hükümetler ve doğadaki sosyal düzenlemeler içermektedir.

Jost, Sapolsky ve Nam (2018) sistemi meşrulaştırmanın örtük şekilde bilinçaltı süreçlerle yapılmasını temel alarak, bu güdünün evrimsel kökenlerini incelemişlerdir. Araştırmacılar, insanların ve hayvanların sosyal davranışlarının evrimsel kökenlerine baktıklarında, sistem içerisindeki hiyerarşiyi ve baskınlığı kabul etmeye yönelik doğal bir eğilim olduğunu belirtmektedir. Bu doğal eğilimin nörolojik kaynaklarının, beyinde korkudan sorumlu amigdala (Taybaş, 2016) ile empati, dürtülerin kontrol edilmesi, karar verme süreçleri ve duyguları düzenlemeden sorumlu singulat korteksin (Taybaş, 2016) olduğu göze çarpmaktadır.

Evrimsel yaklaşımın öncüsü Darwin'den etkilenecek geliştirilen Sosyal Darwinizm'den çok daha önce, Spencer'ın (1851), "güçlü olanın ayakta kalması" şeklinde özetlenen teorisi toplumsal düzendeki eşitsizlikler ve hiyerarşilerin, doğallığı nedeniyle meşrulaştırılmasını açıklamaktadır (Spencer'dan aktaran Karaömerlioğlu, 2010).

Jost ve Banaji (1994) sistemi meşrulaştırmanın yanı sıra, ego ve grubu meşrulaştırma güdülerini de tanımlamışlardır. Egoyu meşrulaştırma, bireyin olumlu benlik imgesi oluşturma ve bu imgeyi sürdürme ihtiyacıdır. Grubu meşrulaştırma, bireyin kendi grubunu ve bu grubunun üyelerini olumlu ve meşru algılama ihtiyacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sistemi meşrulaştırma ise, insanların bağlı bulundukları sosyal, politik, toplumsal, ekonomik, cinsiyet rolleri gibi düzenlemeleri sadece var oldukları ve insana öngörülebilir bir yapı, istikrar ve anlam sundukları için onaylaması ve savunması olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifadeyle sistemin bir parçasının veya bütününün eleştirildiği durumlarda, o parçanın neden şu anda olduğu gibi olduğunu veya o şekilde olmak zorunda olduğunu açıklama yoluyla, sistem veya parçası hakkında gelen eleştiriye geçersizleştirme ve bilinçten uzaklaştırma çabası olarak görülebilir ("Meşrulaştırma: Sistemin Dışından Düşün(eme)mek", 2017).

Sistemi meşrulaştırma kuramcıları, toplumda gruplar arasında eşitsizliğin ve adaletsizliğin nasıl içselleştirilip sürdürüldüğünü açıklamaya çalışmaktadır. Sistemi meşrulaştırma güdüsünün, ego ve grup meşrulaştırma güdülerinden daha baskın olması bu durumu açıklamaya yardımcı olmaktadır. Kuramın en güçlü hipotezlerinden biri, sistem karşısında dezavantajlı konumda bulunanların, benlik saygılarını kaybedecek olsalar bile, ideolojik çelişkilerini azaltmak amacıyla en yüksek güdüye sahip olacaklarını ve böylece mevcut sosyal sistemleri, otoriteleri, karar ve yaptırımlarını daha fazla destekleyecek, savunacak ve meşrulaştıracak olmalarıdır (Jost, 2011; Jost vd., 2003). Bu bağlamda Eagleton'ın (2005) aşağıda yer alan ifadeleri önem kazanmaktadır:

"Bir toplumda, yönetenler kadar, baskı altındaki gruplar da kendi yaşam koşullarının arzu edilebilir olmaktan çok uzak olduğunu kavıyor olsalar da bunu hak ettikleri, herkesin aynı durumda olduğu, bu

durumun kaçınılmaz olduğu ya da yöneticilerin yerine gelecek olanların çok daha kötü olabileceği gibi düşüncelerle rasyonalize ederler” (s. 85).

Toplumda dezavantajlı grup üyeleri, belirsizlik, istikrarsızlık ve kaygının üstesinden gelmek; avantajlı grup üyeleri ise ayrıcalıklı konum ve çıkarlarını korumak amacıyla sistemi meşrulaştırmaktadır (Jost vd.,2003; Jost, Pelham ve Carvallo, 2002).

Jost, Waksalak ve Tyler’a göre (2008) sistemi meşrulaştırıcı ideolojiler, insanların eşitsizliğin sonuçları hakkında daha iyi hissetmelerini sağlayan “sistem ve birey arasında bir mazeretler köprüsü” yaratır. Berger ve Luckmann’a (1967) göre var olan sosyal düzen birtakım ideolojiler aracılığıyla bütünleşmiş düşüncelerden oluşan kapsamlı bir sistem kurma, siyasal sistemin eylemlerini doğrulama, hayatı tanımlama ve bu tanımlı hayatı bireylere haklı gösterme amacındadır (Berger ve Luckmann’dan aktaran Çetin, 2001).

Sistemi meşrulaştırma kuramında ideolojiler, sosyal, politik ve ekonomik sistemi meşrulaştırma araçları olarak görülür. Kuramcılar, ekonomik sistemin meşrulaştırılması, serbest piyasa, Protestan çalışma ahlakı, meritokratik ideoloji, adil dünya inancı, güç mesafesi, eşitliğe karşı olma, politik muhafazakârlık, sağ-kanat otoriterliği, sosyal baskınlık yönelimi gibi ideolojileri “sistemi meşrulaştırıcı ideolojiler” başlığı altında toplamışlardır (Jost vd., 2003; Jost ve Hunyady, 2005).Avantajlı gruplar eşitsizlikleri meşrulaştırıcı ideolojiler yayarken; dezavantajlı gruplar daha çok avantajlı grupların lehine davrandıkları görülmektedir (Jost, 1995).

Sistemi meşrulaştırıcı ideolojilerden politik muhafazakârlık ve sağ kanat otoriterliği, sosyal baskınlık yönelimi eğilimindeki dezavantajlı gruplar, güvenliği korumak ve geleneksel kurumları güçlendirmek için değişime karşı durmaktadırlar. Jost vd. (2003) çalışmalarında muhafazakârlığın değişime direnme (politik, kültürel, ekonomik, dini, milli açılardan statükonun sürdürölmesini desteklemek) ve eşitliğe karşıtlık (toplumda çeşitli grupların hiyerarşik bir yapıda organize olmasını desteklemek) ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sistemi meşrulaştırma kuramının etkilendiği ve tamamlayıcısı olduğu Sosyal Kimlik Kuramı Tajfel, Billig, Bundy ve Flament (1971) tarafından geliştirilmiştir. Kurama göre insanlar bir grubun üyesi olduğunda kişisel kimlikleri yerini sosyal kimliklerine bırakır. Kuram, bu durumun insanların güdülerinde, algılama ve yargılamalarında ne gibi değişiklikler olacağına açıklık getirmeye çalışmaktadır (Demirtaş, 2003). Doosje ve Ellemers (1997), insanların, içinde bulundukları grupları kayırarak algılama, diğer grupları da küçümseme eğiliminde olduklarını; böyle bir sosyal karşılaştırma yapmanın onlara, olumlu bir kimlik ve yüksek bir benlik saygısı sağladığını belirtmişlerdir (Doosje ve Ellemers'dan aktaran Demirtaş, 2003). İnsanların ait oldukları sosyal grupları dış gruplardan daha olumlu algılaması iç grup yanlılığı; dış grup üyelerini olumlu algılama ve toplumsal eşitsizlikleri içselleştirme eğilimi ise dış grup yanlılığına karşılık gelmektedir (Jost, Banaji ve Nosek, 2004). Jost ve Banaji'ye (1994) göre sosyal kimlik kuramının, iç grup kayırmacılığının grup sınırları içindeki kalıp yargı uzlaşısını ve dezavantajlı grupların dış grup yanlılığının yaygınlığını açıklamada yetersiz kaldığını öne sürmüştür. Sistemi meşrulaştırma güdüsünün ego ve grubu meşrulaştırma güdüsünden daha baskın oluşu durumu açıklar gibi görünmektedir. Sistemi meşrulaştırma kuramı, mevcut sistemin alternatifi bireyin ve grubun çıkarına daha uygun olsa bile, eşitsiz sosyal sistemlerin insanlarca desteklenmeye ve savunulmaya devam ettiğini belirtmişlerdir (Jost, 1995).

İnsanların sistemi meşrulaştırma adına başvurduğu psikolojik mekanizmalardan biri adil dünya inancıdır. İnsanlar belirli yolları izlerse istediklerine ulaşabileceklerine ve istemedikleri durumlardan kurtulabileceklerine dair bir yanılsama eğilimindedirler; bu yanılsamayı sürdürebilmek amacıyla dünyanın adaletli olduğuna inanmak istemektedirler (Lerner, 1977; Lerner ve Miller, 1978; Mohiyeddini ve Montada, 1998). Kurbanlar adil dünya inancını tehdit edip, bilişsel çelişki yaşamalarına neden olduğundan, sistemi savunma ve kurbanı aşağılama, küçük düşürme eğilimine neden olmaktadır. Kadınların maruz kaldığı şiddeti açıklamada, şiddetin mağduru olan kadının şiddetin sorumlusu olarak görülmesi ve “akıllı kadın dayak yemez”, “bir kadın kocasını idare edip dayak

yememeyi başarabilir” şeklindeki düşünceler bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Göregenli, 2013). Sistemi meşrulaştırma kuramıyla uyumlu bir şekilde, bu duruma maruz kalan kadınların bile bu düşünceyi onayladığı ve savunduğu görülmektedir. Benzer şekilde işsizlik durumunda, “bunu hak ediyor, aylak aylak geziyor” veya “iş var ama çalışan yok” şeklinde kurban suçlanır ve değersizleştirilir (Sümer, 2018). Görüldüğü gibi, bu açıklamalar aracılığıyla aslında dünyanın adil olduğuna, istenmeyen durumların kurbandan kaynaklanan özellikler nedeniyle yaşandığına olan inanç pekiştirilir.

Sistemi meşrulaştırma kuramında olumlu niteliklerin tamamı avantajlı grupla, kötü niteliklerin tamamı dezavantajlı grupla ilişkilendirilmez. Dezavantajlı grup üyelerine olumlu, avantajlı grup üyelerine ise olumsuz bazı nitelikler atfedilmektedir. Bunlar tamamlayıcı kalıp yargılar olarak tanımlanmaktadır (Kay, Jost ve Young, 2005). Tamamlayıcı kalıp yargılar aracılığıyla toplumdaki iyi ve istenilir özelliklerin tek bir grubun tekelinde olmadığı algısıyla sistem meşrulaştırılmaktadır. “Fakir ama mutlu” , “zengin ama yalancı”, “fakir ama içten”, “zengin ama kendini beğenmiş” ifadelerinde olduğu gibi her iki gruba da hem olumlu hem olumsuz nitelikler atfedilmektedir. Böylece toplumda olumlu ve olumsuz niteliklerin adil bir şekilde dağıtıldığı inancı artar ve gruplar arasında eşitsizlik algısı azalır (Blasi ve Jost, 2006). Avantajlı ve dezavantajlı grupları tamamlayıcı kalıp yargılar olmadan değerlendirme (fakir ve mutsuz, zengin ve dürüst vb.), sistemin meşru ve adil olduğu algısını tehlikeye atmaktadır (Kay ve Jost, 2003).

Sistemi meşrulaştırma araçlarından sosyal baskınlık yönelimi Sidanius (1993) tarafından, Sosyal Baskınlık Kuramı içinde ele alınmıştır. İnsanların gruplar arası ilişkilerin eşit mi hiyerarşik mi olması gerektiği konusundaki seçimleri sosyal baskınlık yönelimi olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda beş parmağın beşinin de bir olmayacağı düşüncesiyle, doğada doğal bir hiyerarşinin var olduğu; insanların, grupların, kültürlerin, milliyetlerin, devletlerin eşit olmadığı öne sürülmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan kişiler, gruplar arası hiyerarşileri destekleyen ideolojileri ve politikaları benimsemekte, sosyal baskınlık yönelimi düşük olan kişiler ise hiyerarşileri azaltan eşitlikçi ideolojileri

ve politikaları benimsemektedirler (Overbeck, Jost, Mosso ve Flizik, 2004;Sidanius, 1993;Sidanius, Liu, Shaw ve Pratto, 1994). Değişime dirençli kalıp yargılarla, bireyler ve gruplar arasında var olan hiyerarşiler haklı gösterilerek, eşitsizlik ve adaletsizlikler normalleştirilmektedir.

Sistemin meşrulaştırması kuramı, Leon Festinger'in 1957 yılında geliştirdiği Bilişsel Çelişki Kuramı'ndan etkilenmiştir. Bilişsel Çelişki Kuramı'na göre, bireyin inandığı şey ile bu inanca karşı çıkan bilginin tutarsızlığı ortaya psikolojik olarak rahatsız edici bir durum olan 'bilişsel uyumsuzluğu' çıkarmaktadır (Festinger'den aktaran Yücel ve Çizel, 2018). Jost vd. (2003) toplumdaki en dezavantajlı statüdeki bireylerin, sistem hakkındaki inançları ile toplumdaki yaygın eşitsizlikler arasındaki uyumsuzluk yaşadıklarını belirtmektedir. Ancak sistemi meşrulaştırma kuramının Bilişsel Çelişki Kuramı'ndan ayrıldığı bazı noktalar bulunmaktadır (Jost ve Hunyady, 2005). Çelişki kuramında yer alan çelişkiyi gidermekteki çabalar, benlikle alakalı olduğu için egoyu meşrulaştırmaya karşılık gelmektedir (Jost ve Hunyady, 2005). Sistemi meşrulaştırma kuramı ise, bireylerin çelişkiyi azaltmadaki güdüsünün ego ve grup imajı pahasına, sistemin pozitif imajını sürdürerek sistemi meşrulaştırma olduğunu öne sürmektedir. Çelişki kuramcıları, bireyin kişisel sorumluluk duygusuyla meşrulaştırma yaptığını öne sürerken; sistemi meşrulaştırma kuramcıları, bireyin doğrudan bir sorumluluğu olmasa bile meşrulaştırma eğiliminde olduğunu belirtmişlerdir (Jost ve Hunyady, 2005). Son olarak çelişki kuramı, bilişsel tutarlılığa, sistemi meşrulaştırma kuramı ise çelişkili de olsa sisteme meşruluk ve adaletlilik atfeden dürtülere vurgu yapmaktadır (Jost ve Hunyady, 2005).

Sistemi meşrulaştırma kuramcılarına göre, sistemi meşrulaştırma güdüsü, bireyin sosyal eşitsizlik ve adaletsizlikler sonucunda yaşadığı bilişsel çelişkilerini ve duygusal çatışmalarını azaltıp kısa süreli de olsa rahatlatan, acıları hafifleten (palyatif) işleve sahiptir. Buna karşın sosyal değişime direnç gösterilmesine ve kaynakların yeniden

dağıtımına verilen desteğin geri çekilmesine yol açmaktadır (Jost ve Hunyady, 2005; Rankin, Jost, ve Waksalak, 2009; Waksalak vd.,2007).

Sistemi meşrulaştırma güdüsü, bireyin yaşadığı belirsizlik ve tehdidin üstesinden gelmesine yardımcı olan birtakım bilme, var olmaya ve düşünmeye ilişkin ihtiyaçları karşılamaktadır (Jost vd.,2003; Jost ve Hunyady, 2005; Napier vd., 2006). Bu çerçevede sistemi meşrulaştıran bireylerin bahsedilen ihtiyaçlarının daha fazla olduğu düşünülmektedir (Jost vd., 2003; Jost ve Hunyady, 2005). Yapılan çalışmalar belirsizlikten kaçınma, belirsizliğe dayanamama, yapı, düzen, kapanma, dünyanın tehlikeli bir yer olduğunu düşünme, ölümden korkma vb. muhafazakârlıkla birlikte ele alınan eğilimlerin sistemi meşrulaştırma ile pozitif; deneyime açıklık ve bilişsel karmaşıklık eğilimlerinin ise negatif ilişkili olduğunu göstermiştir (Jost vd.,2003; Jost ve Hunyady, 2005). Bilişsel kapanma gibi bilişsel; adil dünya inancı gibi varoluşsal; politik sosyalleşme, popüler medya gibi ideolojik ve yapısal faktörler bir araya gelerek bireyin sistemi meşrulaştırmasına yol açmaktadır (Jost vd., 2003; Jost vd., 2002).

Literatür incelendiğinde, sistemin meşrulaştırılmasının özellikle dezavantajlı grup üyeleri için, tutarlılık ihtiyacı, tehdit ve kaygıyı yönetmek için duyulan varoluşsal ihtiyaçlar ve anlamlılığa duyulan ihtiyaçlar gibi (Jost ve Hunyady, 2005) bazı psikolojik ihtiyaçları doyurduğu, bireylerin genel anlamda dünyanın güvenli, yaşanabilir ve kontrol edilebilir olduğuna inanmalarına yardımcı olduğu belirtilmektedir (Godfrey, 2010).

Sosyal düzenin adil ve meşru olduğuna ilişkin inançlar; olumlu duygulanım, yaşam doyumu, bireysel egemenlik duygusu ile pozitif; öfke, engellenme, kaygı ve depresif belirtilerle negatif yönde ilişkilidir (Napier ve Jost, 2008). Ayrıca sistemi meşrulaştırma güdüsünün insanlarda duygusal stresi, haksızlıktan kaynaklanan öfkeyi, suçluluğu ve engellenmişliği azalttığı görülmektedir (Jost ve Hunyady, 2005). Sistemi meşrulaştırmanın, olumlu duygulanım, bireysel egemenlik duygusu (Napier ve Jost, 2008), artan kişisel doyum ve azalan olumsuz duygulanımla (Major, 1994; Waksalak vd., 2007), ayrıca tutarlılık ihtiyacı, tehdit ve kaygıyı yönetmek için duyulan varoluşsal

ihtiyaçlar ve anlamlılığa duyulan ihtiyaçları da karşıladığı (Jost ve Hunyady, 2005), böylece daha istikrarlı, yordanabilir ve kontrol edilebilir bir dünya inancı sağladığı belirtilmektedir (Cichocka ve Jost, 2014; Jost ve Hunyady, 2005; Jost vd., 2003; Napier ve Jost, 2008).

İyimserlik Kuramsal Temeli

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sonucunda günümüzde bireyler geçmişe göre daha rahat bir yaşam sürdürmektedir. Ancak bu rahat hayat insanın aynı zamanda yeni roller ve güçlüklerle karşılaşılabilceği anlamına da gelebilmektedir. Bu yeni zorluklar karşısında iyimser düşünebilmek, çağa ayak uydurabilmek adına önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İyimserlik kavramı ilk kez Leibniz’le karşımıza çıkmaktadır. Leibniz, içinde yaşadığımız dünyanın birtakım eksiklikleri olmasına rağmen olabileceğinin en iyisi olduğunu öne sürmektedir (Gökberk, 1967). İyimserlik kavramının popülerleşmesi ise Voltaire’in Candide (İyimserlik) eseriyle olmuştur. Voltaire, Leibniz’in iyimserlik düşüncesini, eserin karakterlerinden Pangloss üzerinden eleştirmiştir.

Bilim insanları iyimserlik için farklı tanımlamalar yapmaktadır. İyimserlik, hayatta karşılaşılabilcek tüm zorluklara rağmen, geniş perspektifte her şeyin iyi devam edeceğine yönelik olumlu beklentiler içerisinde olma eğilimidir (Goleman, 2000; Scheier ve Carver, 1992). İyimserliği, Scheier ve Carver (1985) kişiliğe özgü (dispositional style) ve Peterson ve Seligman (1984) açıklama tarzı (explanatory style) olmak üzere iki türlü ele almaktadır. Kişiliğe özgü iyimserlik yaklaşımı, Scheier ve Carver (1985) tarafından geliştirilmiştir. Bireyler hayata iyimser veya kötümser yaklaşma eğilimde tutarlı oldukları için, iyimserlik bir kişilik değişkeni olarak kabul edilmektedir (Carver ve Connor-Smith, 2010). Kişiliğe özgü iyimserlik eğilimine sahip olan bireyler, yaşam olaylarını değerlendirirken daha çok olumlu olaylara odaklanma eğilimindedirler (Scheier ve Carver, 1985). Ayrıca bu kişiler zamana veya duruma göre değişmeyen, nispeten kalıcı

biçimde yaşamda hep iyi şeylerle karşılaşacağına dair bir inanca sahipken, kötümserlik eğiliminde olan kişiler ise işlerin yolunda gitmeyeceğini düşünürler (Burger, 2006).

İnsanların, yaşaması muhtemel olayları tahmin etmeleri istendiğinde belli bir açıklama tarzı ve eğilim içinde olduğu görülür (Türküm, 1999). İyimserliği açıklama tarzı olarak gören yaklaşımın temsilcisi Seligman (2009), iyimserliğin bilişsel bir yapı olduğunu ve sonradan öğrenilebileceğini savunmaktadır. Seligman, literatüre kazandırdığı öğrenilmiş iyimserlik (learned optimism) kavramına, gerçekte tam zıt bir kavram olan öğrenilmiş çaresizlik deneyleriyle ulaşmıştır. Deneyin ilk aşamasında bir grup köpek kısa süreli elektrik şokuna maruz bırakılmıştır. Daha sonra şoka maruz bırakılmayan ve bırakılan iki grup köpek farklı bir düzeneğe sahip bölmeye alınmıştır. İlk gruptaki köpeklerin aradaki engelden atlayarak şoktan kaçma olanağı varken, diğer gruptaki köpeklerin hiçbir eylemi kurtulmalarına yardımcı olmamıştır. İlk gruptaki köpekler aradaki engelden atlayıp şoktan kurtulurken, kurtulmasına izin verilmeyen köpekler kaçmak için herhangi bir şey yapmayıp, sadece yere yatarak inlemişlerdir. Bu durum karşısında Seligman köpeklerle çaresizliğin öğretildiğini fark etmiştir (Seligman ve Maier, 1967).

Seligman ve Maier (1967), daha sonra öğrenilmiş çaresizliği önlemek için ‘bağışıklaştırma’ adını verdikleri bir yöntem denemiştir. Çaresiz olmayı öğrenmiş köpekleri, kutunun içindeki engelin üzerinden defalarca atlatıp tepkilerinin işe yaradığını öğretmişlerdir. Hatta yavru köpekler üzerinde aynı uygulama yapıldığında, köpeklerin yaşamları boyunca öğrenilmiş çaresizliğe bağışıklık kazandığını tespit etmişlerdir (Seligman, 2009).

Öğrenilmiş çaresizlik deneyleri daha sonra insanlar üzerinde de denenmiştir. Bazı deneylerde benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Fosco ve Geer, 1971; Hiroto, 1974; Hiroto ve Seligman, 1975). Ancak insanların, kontrol edemedikleri durumlara bazen çaresizlik tepkisi göstermediği çalışmalar da mevcuttur (Costello, 1978; Depue ve Monroe, 1978; Wortman ve Brehm, 1975). Bu durumu gören araştırmacılar mevcut öğrenilmiş çaresizlik

modelini gözden geçirerek açıklama tarzı yaklaşımını geliştirmiştir (Abramson, Seligman ve Teasdale, 1978; Miller ve Norman, 1979).

Açıklama tarzı, bireyin başına gelen kötü olayların neden olduğunu açıklarken kullandığı belli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bireyin iyimser veya kötümser olmasında belirleyicidir. Açıklama tarzı çocukluk ve ergenlik döneminde çocuğa bakım veren kişilerden öğrenilmektedir (Seligman, 2009). Seligman kuramı geliştirirken Weiner'in yükleme kuramından faydalandığını, ancak açıklama tarzının tek bir başarısızlık durumu için yapılan tekil bir açıklama olmadığını, kişinin dünyasına yaptığı dayatma şeklindeki açıklama alışkanlıklarına karşılık geldiğini belirtmiştir. Seligman Weiner'in kuramındaki "kalıcılık" ve "kişisel" boyutuna "yaygınlık" boyutunu eklemiştir (Seligman, 2009).

Bireyler, olayları şu boyutlara göre açıklamaktadır: içsel ya da dışsal (kişiselleştirme), kalıcı ya da geçici (kalıcılık), özgül ya da evrensel (yaygınlık). Kişiselleştirme boyutunda iyimserler kötü olayları dışsal nedenlere bağlarken, iyi olaylar için durum tersidir. Kalıcılık boyutunda kötümserler kötü olayların nedenlerinin kalıcı, iyimserler ise geçici görme eğilimindedirler. Kötü olaylara getirilen kalıcı açıklamalar çaresizliği, geçici açıklamalar ise esnekliği doğurmaktadır. Kalıcılık boyutu zamana, yaygınlık boyutu yaşam alanlarına dağılımla ilişkilidir. Kötü olaylara getirilen evrensel açıklamalar hayatın tüm alanlarında genel anlamda, özgül açıklamalar sadece sorun yaşanan alanda çaresizliğe neden olmaktadır (Seligman, 2009).

İyimserlik literatüründe karşılaştırmalı iyimserlik kavramı da karşımıza çıkmaktadır. Karşılaştırmalı iyimserlik, bireyin kendini başkalarıyla karşılaştırarak kendisinin olumlu olaylarla karşılaşma olasılığını diğerlerine göre daha yüksek bulması durumudur (Türküm, 1999). Karşılaştırmalı iyimserlik bir yanılsama türüdür. Başkalarına nazaran kendisinin başına kötü şeyler gelebilme ihtimalini düşük gören karşılaştırmalı iyimserler "incinmezlik yanılsaması" eğilimine kapılmışlardır. Bu eğilim günlük hayatı sürdürmek için yararlı gibi görünse de tedbirli olmayı engelleyebilir (Tennen ve Affleck, 1987).

İyimserliğin Pollyannacılık veya sürekli iyi şeyler düşünmek anlamına gelmediğini görmemiz bakımından gerçekçi olmayan iyimserliği incelememiz yerinde olacaktır.

Gerçekçi olmayan iyimserlik eğilimdeki birey, gerçekte olabileceğinden daha fazla olumlu; bununla birlikte gerçekte olabileceğinden daha az olumsuz olayla karşılaşacağına inanmaktadır (Türküm, 1999). Markus ve Wurf'a (1987) göre insanlar, gelecekleri üzerinde hayali bir kontrol algısı taşıyabilir ve gelecekleri hakkında gerçekçi olmayan bir iyimserlik sergileyebilirler ve bu eğilim bir pozitif yanılsama türüdür (Markus ve Wurf'dan aktaran Kart Ersoy, 2004).

More (2006) iyimserliği, dinamik ve pasif olmak üzere iki şekilde ele almaktadır. Dinamik iyimserlik çabayı ve pratiği zorunlu kılmaktadır. Dinamik iyimserler, düşüncelerini farklı bir biçimde ifade edebilirler. Pozitif düşünme sistemi, onları davranışta bulunmaya yönlendirir ve davranışları üzerinde söz sahibi olduklarını bilirler. Zorluklar ve hayal kırıklıkları yerine yeniden yapılanmaya odaklanırlar. Beklentilerinin karşılanmadığı durumlarda durumu kabullenip, onu gelişimin bir parçası haline getirebilirler. Dinamik iyimserlik bu doğrultuda depresyonu yenmek için güçlü bir düşünce yapısı sunduğu gibi, bireyin amaçlarına ulaşmasını sağlayarak mutluluğunu güçlendirecektir. Pasif iyimserlik ise depresyondan daha iyi hissettirmesine karşın uzun vadede bireyi ileriye götüren bir yapı sunmamaktadır. Pasif iyimserler, herhangi bir harekete ihtiyaç duymazlar, hayatta zaten çok iyi şeyler yaptıklarını düşünürler, yaşadıkları sorunları kendisinin yerine aile, devlet vd. yapıların çözeceği beklentisindedirler. Olumlu düşünebilirler, ancak eyleme geçme gereği duymazlar.

İyimserler ve kötümserler ayrımında karşımıza 'savunmacı kötümserler' çıkmaktadır. Savunmacı kötümserler, kendilerini güdüleyebilmek için, kötü gidebilecek durumlara odaklanırlar. Savunmacı kötümserler, beklentilerini düşük tutarak, olası başarısızlık durumunun acısını hafifletmiş olurlar. Ancak savunmacı kötümserlerin kullandığı en kötü ihtimale odaklanma stratejisi iyimser olanlarda olumsuz sonuç vermektedir (Burger, 2006).

İyimserlik; olumlu duygulanım, motivasyon, yılmazlık ve etkili problem çözme, başarı, popülerlik, fiziksel sağlıklı uzun yaşam ile ilişkilendirilirken, karşıtı kötümserlik ise;

depresyon, kayıtsızlık, başarısızlık, asosyallik, sağlıksızlığın yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Daco, 1989, s. 424; Goleman, 2000;McGinnes, 1998;Peterson, 2000; Seligman, 2009).İyimserler zor durumlarda problem odaklıdırlar ve aktif başa çıkma yöntemlerini kullanırlar. İyimserler stresli olayların varlığını kabul ederken kötümserler soruna ilişkin farkındalıklarını azaltmak için inkâr mekanizmasını kullanmaktadırlar (Carver ve Scheier, 1987; Folkman ve Lazarus, 1985;Scheier ve Carver, 1992; Vingerhoets ve Van Heck, 1990).

İyimserliğin sadece iyi şeyler olacağını söylemek gibi sığ bir yaklaşım olmadığı, insanın bilişsel, duygusal, sosyal hatta toplumsal yönleriyle ilişkili olabileceği anlaşılmaktadır. İyimserliğin toplumda meydana gelen olumsuz olaylar karşısında çaresizliğe kapılma durumunda rahatlatıcı işlevi olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada sistemi meşrulaştırma eğiliminin iyimserlik düzeyi ile ilişkisi araştırılacaktır.

Sistemi Meşrulaştırma ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Toplumda avantajlı ve dezavantajlı durumda bulunan bireylerin mevcut yapıyı, sosyal, politik ve ekonomik düzenlemeleri koruyup destekleyerek, sistemi meşrulaştırma yönünde bir güdüye sahip olduğu belirtilmektedir (Jost vd., 2004). Dezavantajlı grup üyelerinin eşitsizliği içselleştirerek sistemi meşrulaştırdığı (Jost, 2001) bunun yanında avantajlı grup üyeleri lehine dış grup yanlılığı sergilediği (Jost vd., 2002; Jost ve Hunyady, 2005) görülmektedir. Sistemi meşrulaştıran bireyler, sistemin sürekliliğini sağlamak amacıyla, yoksullara yardım politikalarını desteklemede (Jost ve Thompson, 2000) ve kitlesel protestolara katılmada (Jost vd., 2011) isteksizlik göstermektedir.

Sistemin meşrulaştırılmasının özellikle dezavantajlı grup üyeleri için, tutarlılık ihtiyacı, tehdit ve kaygıyı yönetmek için duyulan varoluşsal ihtiyaçlar ve anlamlılığa duyulan ihtiyaçlar gibi (Jost ve Hunyady, 2005) bazı psikolojik ihtiyaçları doyurduğu, bireylerin genel anlamda dünyanın güvenli, yaşanabilir ve kontrol edilebilir olduğuna inanmalarına yardımcı olduğu belirtilmektedir (Godfrey, 2010).

Sosyal düzenin adil ve meşru olduğuna ilişkin inançlar; yaşam doyumu (Connelly ve Heesacker, 2012; Seo ve Hyun, 2018), olumlu duygulanım, bireysel egemenlik duygusu ile pozitif; öfke, engellenme, kaygı ve depresif belirtilerle negatif yönde ilişkilidir (Napier ve Jost, 2008). Ayrıca sistemi meşrulaştırma güdüsünün insanlarda duygusal stresi, haksızlıktan kaynaklanan öfkeyi, suçluluğu ve engellenmişliği azalttığı (Jost ve Hunyady, 2005); artan kişisel doyum ve azalan olumsuz duygulanımla (Major, 1994; Wakslak, vd.,2007), iş, gelir ve yaşam memnuniyetiyle (Jost vd., 2003) ilişkili olduğu bulunmuştur.

Sistemi meşrulaştırmanın, avantajlı grupta yer alan bireylerde öz güveni arttırdığı; dezavantajlı gruptakilerde benlik saygısını azalttığı (Jost ve Burgess, 2000), ayrıca grup içi özdeşimi düşük olan dezavantajlı grupta yer alan bireyler ile grup içi özdeşimi yüksek avantajlı grupta yer alan bireylerin psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde etkilediği (Major ve O'Brien, 2005) görülmektedir.

Sistemi meşrulaştırmanın, bireyin karar verirken var olan belirsizliği ortadan kalkması için herhangi bir cevabı seçmesi (Harlow, Debacker ve Crowson, 2011) şeklindeki bilişsel ihtiyaçları (Federico, Ergun ve Hunt, 2013); tutarlılık ihtiyaçları; tehdit ve kaygıyı yönetmek için duyulan varoluşsal ve anlamlılığa duyulan ihtiyaçları da karşıladığı (Jost ve Hunyady, 2005; Napier, Mandisodza, Andersen ve Jost, 2006; Rutjens ve Loseman, 2009) belirtilmektedir. Böylece istikrarlı, yordanabilir, kontrol edilebilir (Cichocka ve Jost, 2014; Jost ve Hunyady, 2005; Jost vd., 2003; Napier ve Jost, 2008) ve adil bir dünya (Smith, 1985; Furnham ve Proctor, 1989; Mohiyeddini ve Montada, 1998; Appelbaum, 2002; Appelbaum, Lennon ve Aber, 2006) inancı sağladığı belirtilmektedir.

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında, sistemi meşrulaştırmanın daha fazla yaşam doyumu (Karaçay, 2011), daha fazla olumlu yanılısma ve buna bağlı olarak daha fazla evlilik doyumu (Akbalık Doğan, 2016) anlamına gelebildiği görülmektedir. Bu bulgularla çelişen başka bir çalışmada, kişisel kontrolü yüksek ve hümanist bireylerin sistemi daha az meşrulaştırdığı görülmüştür (Gürşimşek ve Göregenli, 2006). Ayrıca sistemin kendisinden

kaynaklanan üzüntü duygusunun düzene ilişkin doğru algılarla ilişkili olduğu ve düzene yönelik bastırma stratejisini kullanmanın sistemden kaynaklanan olumsuz duyguları azalttığı görülmüştür (Solak, 2015).

Dezavantajlı grupta yer alan bireylerin sistemi meşrulaştırmaları ve avantajlı gruba yönelik öfke duygusu hissetmeleri psikolojik iyi oluşla (Altop, 2018), yaşamında başına gelen olumsuz olayları dünyanın adil olmasıyla açıklamaları depresyonla (Düzgün ve Akgün, 2015) açıklanabilmektedir.

Türkiye’de yapılan çalışmaların daha çok toplumsal cinsiyet sisteminin meşrulaştırılmasıyla ilişkili olgular konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Cinsiyetle ilgili sistemin meşrulaştırılmasına ilişkin tutumlar ile tecavüz mitlerinin kabulü (Çoklar, 2007), kadına yönelik şiddet (Ercan, 2009), namus algısı ve kadına yönelik şiddet (Akbaş Uslu, 2016; Işık, 2008), cinsiyetçilik ve terör yönetimi kuramı (Doğulu, 2012), kadınların kolektif eylem yönelimi (Özkan, 2014), Türkiye ve Makedonya örnekleminde kadınların çalışmalarına yönelik tutumlar (Sönmez ve Adiller, 2015), eşcinsel insan haklarına destek (Erdem, 2016), homofobi (Serbes, 2017), kadın cinayetlerine yönelik atıflar (Üzümçeker ve Akfırat, 2018) konularında çalışılmıştır. Ayrıca, işkence (Göregenli 2004, 2005, 2010, Göregenli’den aktaran Göregenli 2012), yoksulluğa ilişkin değerlendirmeler (Solak, 2008), yardım etme (Yıldırım ve Akgün, 2013), vatanseverlik ve insan hakları (Çetinalp Şahin, 2014) politik güven ve değerler (Sönmez, 2014), siyasal katılım (Atabey, 2017), hidroelektrik santrallerine ilişkin tutumlar (Hasta ve Sözen, 2017), muhafazakârlık (Sarıbay, Olcaysoy Ökten ve Yılmaz, 2017), çevresel sorunların farkında olma (Balçıklı, 2018), gelişimsel bozukluğu olan bireylerin kardeşlerinin olumsuz duyguları (Yaldız, 2018) ile sistemi meşrulaştırma ilişkilerinin incelendiği görülmektedir.

Çalışmalarda genel olarak, sistemi meşrulaştırmanın varlığını bireye sunduğu anlamsal çerçeveler sayesinde daha iyi hissettirmesine sürdürdüğü dikkat çekmektedir. Bu yönüyle sosyal psikolojinin kavramlarından sistemi meşrulaştırmanın, pozitif psikolojinin kavramlarından iyimserlikle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

İyimserlikle İlgili Araştırmalar

İyimserliğin doğuştan getirilen bir özellik olabileceği (Mosing, Zietsch, Shekar, Wright ve Martin 2009; Plomin vd.,1992;Schulman, Keith ve Seligman, 1993) düşünülmektedir. Stres barındıran yaşam olayları karşısında, hayata iyimser bakamayanların daha yüksek depresyon riski taşıdığı (Baker, Blacher ve Olsson, 2005; Metalsky, Abramson, Seligman, Semmel ve Peterson, 1982); iyimserlerin ancak travmatik olaylar sonrasında depresif belirtiler gösterdiği (Issacowitz ve Seligman,2001) bilinmektedir. İyimserlik hem depresyonu önleyici (Chang, Maydeu-Olivares ve D’Zurilla, 1997), hem de öfke ve depresyon belirtilerini azaltıcı (Puskar, Sereika, Lamb, Tusaie-Mumford ve McGuinness, 1999) işleve sahiptir.

İyimserlerin, ölüm oranının daha düşük olduğu (Seligman, 2000), ruh sağlığının daha iyi ve ilaç kullanma miktarının daha düşük olduğu(Colligan, Offord, Malinchoc, Shulman ve Seligman, 1994), nevrotik eğilimlerinin daha az olduğu(Darwill ve Johnson, 1991),hem fiziksel hem psikolojik sağlıklarının daha iyi olduğu (Cassidy, 2000; Uğurlu, 2011) görülmektedir.

Yaşama iyimser bakabilenlerin, yaşam doyumuna ulaştıklarını (Dursun, 2012;Gülcan ve Bal, 2014; Güler ve Emeç, 2006; Hırlak, Taşlıyan ve Sezer, 2017; Ho, Cheung ve Cheung, 2010; Sapmaz ve Doğan, 2012; Yalçın, 2011); duygusal ve psikososyal açıdan iyi durumda olduklarını (Carver vd., 2005); zorluklar karşısında ruhsal dayanıklılığını koruduklarını (Nicholls, Polman, Levy, ve Backhouse, 2008) söylemek mümkündür. Ayrıca psikolojik açıdan uyumlu (Bayrami vd., 2012) ve sağlam (Eryılmaz, 2012) ve benlik saygısı yüksek(Parmaksız, 2011; Tagay ve Baltacı, 2017) bireyler olduğu görülmektedir.

İyimserlik bireyin kişilik özelliklerini önemli ölçüde belirleyen (Gençoğlu, 2006), özsaygı düzeyini yükselten (Myers ve Reynolds, 2000), bilgiyi akılcı yollarla işlemeye aracılık eden (Chang ve Farrehi, 2001), bilişsel çarpıtmalardan uzak (Türküm, 1999) aktif ve işlevsel başa çıkma yöntemlerini kullanmayı gerektiren(Carver vd.,1993; Chang, 1996; Hart ve Hittner, 1995;Rim, 1990) dinamik bir yapıdır.

İyimserlerin uyum becerileri (Ruthig, Haynes, Stupnisky ve Perry, 2009),kendini toplarlama gücü (Terzi, 2008) ve umut düzeyi yüksektir. İyimser sosyal destek almaya açıktır (Fontaine ve Seal, 1997) ayrıca öz duyarlılığı ve sosyal bağlılıkları yüksektir (Ergün Başak, 2012).

İyimserliğin etkilediği yaşam alanlarından birisi de akademik başarıdır. Çocukluktan yetişkinliğe kadar uzanabilen başarısızlığın, çocuklukta edinilen kötümser açıklama tarzı ve başa gelen kötü olaylarla açıklanabileceği düşünülmektedir (Seligman, 2009). Seligman'a (2009) göre başarısızlık içsel, kalıcı ve evrensel boyutlarda açıkladıklarında daha çok başarısızlık problemi haline gelmektedir. İyimserlerin akademik başarı düzeyleri (Aydın ve Tezer, 1991; Bressler vd.,2010; El-Anzi, 2005; Sarı Cenk, 2008) akademik motivasyonları (Nes, Evans ve Segerstrom, 2009) hatta gelecek zamandaki başarı beklentileri (Fischer ve Leitenberg, 1986) kötümserlere kıyasla yüksektir.

Üniversite öğrencileri, yetişkinlere göre daha kötümser (Aşan, 1996); işçi gençlere göre daha iyimserdirler (Güleri, 1998). Bunun yanı sıra gelecekte iyi bir iş bulabileceğine, rahat bir yaşamının olacağına, istediği şeyleri elde edeceğine, mutlu olacağına, hedeflerini gerçekleştirebileceğine inanmaktadırlar (Kaya ve Göktolga, 2014)

Bireyler dünyanın geleceğinin iyi olacağına, kendi geleceklerinin iyi olacağından daha fazla inanmaktadırlar (Wenglert ve Rosen, 2000). Fischer ve Chalmers'a göre (2008), bireyselliğe önem veren, siyasi ve sosyal eşitliğin olduğu kültürler bireyin iyimser olabilmesine elverişli ortamı oluşturmaktadır. İyimserlerin boyun eğme davranışından uzak olması (Mamirova ve Yılmaz, 2019) bu durumu destekler niteliktedir.

İyimserlikle ilgili çalışmalara bakıldığında gerçek iyimserliğin, bireye bir yanılsamadan daha fazlasını sunduğu dikkat çekmektedir. İyimserliğin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşuna katkısı, sistemi meşrulaştırma eğiliminin kısa süreli sakinleştirici etkisiyle bağlantılı olduğunu düşündürmektedir. Üniversite öğrencilerine ait bazı demografik değişkenlerin de ele alındığı bu çalışmada, sistemi meşrulaştırma eğiliminin iyimserliği yordayacağı beklenmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, uygulaması ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma eğilimleri ve iyimserlikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca bu çalışma her iki değişkenin demografik değişkenlerle arasındaki ilişkinin de ele alındığı ilişkisel modelde gerçekleştirilen bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Ankara'daki devlet üniversitelerinde eğitim gören üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem yolu olarak erişilebilir (kolaylıkla bulunabileni) örneklem kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri sayısal ve yüzde değerleriyle birlikte Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kadın	282	65
Erkek	152	35
Yaş		
18-21	308	71
22-25	91	21,2
26-29	27	6,3
30 ⁺	4	,9
Akademik Başarı		
2,0 - 2,69	55	12,7
2,70 – 3,49	258	59,4
3,50 ⁺	78	18
Gelir (tl)		
500 – 1000	23	5,4
1000 – 1500	21	4,9
1500 – 2000	57	13,4
2000 – 3000	100	23,5
3000 – 4000	106	24,9
4000 ⁺	119	27,9
Sosyoekonomik Düzey		
Alt	6	1,4
Alt – Orta	41	9,4
Orta	283	65,2
Orta – Üst	96	22,1
Üst	5	1,2
Annenin Eğitim Düzeyi		
Okuma yazması yok	11	2,5
İlkokul	214	49,3
Ortaokul	69	15,9
Lise	92	21,2
Lisans	44	10,1
Lisansüstü	3	,7
Baba Eğitim Düzeyi		
Okuma yazması yok	2	5
İlkokul	101	23,3
Ortaokul	75	17,3
Lise	129	29,7
Lisans	103	23,7
Lisansüstü	14	3,2
Siyasi Görüş		
Aşırı sağ	17	3,9
2	19	4,4
3	41	9,4
4	59	13,6
5	179	41,2
6	41	9,4
7	45	10,4
8	9	2,1
Aşırı sol	8	1,8
Okunan Gazete		
Sağ	119	27,4
Sol	75	17,3
Nötr	39	9

Çalışma grubunu farklı bölümlerde eğitim gören, yaşları 18-35 arası değişen 434 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Kadın katılımcılar örneklem grubunun % 65'ni oluşturmakta olup sayıları 282'dir. Erkek katılımcılar ise, örneklem grubunun %35'ini oluşturmaktadır ve sayıları 152'dir.

Tabloda görüldüğü üzere, 434 katılımcının %65'i kadın; %35'i erkeklerden oluşmaktadır. Yaşları 18-35 arasında değişen katılımcıların %71'i 18-21 yaş, %21'i 22-25 yaş, %6'sı 26-29 yaş, %1'i 30 yaşın üstünde yer almaktadır. Akademik ortalamaları 2- 3,87 arasındadır ve büyük bir bölümünün (%59) not ortalaması 2,7-3,49 arasında yer almaktadır. Katılımcıların %5'inin evine aylık 500 – 1000 tl; % 5'inin 1000 – 1500 tl; % 13'ünün 1500 – 2000 tl; % 24'ü 2000 – 3000 tl; % 25'i 3000 – 4000 tl; % 28'i 4000 tl ve üstü gelir girmektedir. Kendilerini çevredekiler kıyasladıklarında %1'i alt; %9'u alt – orta, % 65'i orta, % 22'si orta – üst, % 1'i üst sosyoekonomik düzeyde algılamaktadırlar. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyi en fazla ilkokul (%49), babalarının ise lise (%30) düzeyindedir. Siyasi görüşler daha fazla 5 düzeyinde toplanmışlardır (%41). Merkezin sağında %31, solunda %24 oranında katılımcı yer almaktadır.

Ölçme Araçları

Araştırmada sosyo demografik bilgileri ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilmiş Kişisel Bilgi Formu, iyimserlik düzeyini ölçmek için Balcı ve Yılmaz'ın(2002) geliştirdiği İyimserlik Ölçeği, Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması Akgün ve Yıldırım (2013) tarafından yapılan Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği kullanılmıştır.

Veri toplama aracında üç bölüm yer almaktadır. İlk bölümde anketi dolduracaklarla ilgili kişisel ve demografik bilgiler, sonraki bölümde iyimserlik, en son bölümde ise sistemi meşrulaştırma eğiliminin yer aldığı durumları içermektedir. Araştırmada kullanılan bu veri toplama araçlarına ilişkin tanıtıcı bilgiler aşağıda verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda, cinsiyet, yaş, okunulan bölüm, uyruk, akademik ortalama (dörtlük sistem üzerinden), eve giren aylık gelir miktarı, algılanan sosyoekonomik düzey, annenin ve babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş (puanlar düştükçe sağ, arttıkça sol görüşe yaklaşmaktadır) ve takip edilen gazete veya gazetelerin ne olduğunun belirtilmesi istenen maddeler yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu Ek 1’de yer almaktadır.

İyimserlik Ölçeği

İyimserliği ölçmek üzere, Balcı ve Yılmaz’ın (2002) geliştirdiği İyimserlik Ölçeği dörtlü likert tipinde olup, 24 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekten en yüksek puan 96, en düşük 24 puan alınabilmektedir. Ölçeğin orijinalinde yapılan güvenilirlik çalışmalarında, iç tutarlık için analiz edilen Cronbach alfa katsayısı 0,96; test - tekrar test yöntemine dair güvenilirlik katsayısı 0,61 ve testi ikiye bölme yönteminde iki yarı arasındaki korelasyon katsayısı 0,91 bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliği analizi, Aydın ve Tezer’in (1991) geliştirdiği Yaşam Yönelim Testi ile İyimserlik Ölçeği’nin arasındaki korelasyon katsayısına bakılarak 0,55 hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin yapısal geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizinde, ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğu belirlenmiştir (Balcı ve Yılmaz, 2002). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,87 olarak hesaplanmıştır. İyimserlik Ölçeği Ek 2’de yer almaktadır.

Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilmiş 8 maddelik likert tipi bir ölçektir. Ölçek bireylerin mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını ölçmek için geliştirilmiş olup; puanlar yükseldikçe sistemi meşru olarak algılamanın arttığını göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en fazla puan 56, en az alınabilecek puan 8’dir. Ölçeğin orijinal halinde Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,88 olarak bulunmuştur. Türkçeye uyarlaması Akgün ve Yıldırım tarafından (2013) yapılan ölçeğin Cronbach

Alpha iç tutarlık katsayısı 0,67 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,78 olarak hesaplanmıştır. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği Ek 3'de yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada kullanılacak veri toplama araçları belirlenip, veri toplama araçlarını geliştiren veya uyarlayan akademisyenlerden (Ek 4) ve Gazi Üniversitesi etik komisyonundan uygulama yapabilmek için gerekli izinler alınmıştır (Ek 5). Daha sonra veri toplama araçları bir araya getirilerek ölçek bataryası hazırlanmıştır.

Araştırmacı tarafından veriler 2019 yılı bahar döneminde yukarıda belirtilen ölçme araçları aracılığıyla, yüz yüze ve çevrimiçi anket uygulaması olan www.googleforms.com üzerinden toplanmıştır. Katılımcılardan 403'ü yüz yüze, 31'i çevrimiçi uygulama aracılığıyla ölçekleri yanıtlamıştır. Çevrimiçi uygulamada Google hesap bilgileriyle ölçekler oluşturularak, aynı katılımcının birden fazla veri girişi yapması engellenmiştir. Katılımcılara, veri toplama aracının en başında yer alan Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu aracılığıyla, çalışmanın amacının ne olduğu, bilgilerin hangi amaçla kullanılacağı, çalışmaya katılmanın gönüllülük esasına dayandığı, ölçekleri yanıtlarken herhangi bir rahatsızlık hissetmeleri halinde bırakabilecekleri bilgisi verilmiştir. Ölçeğin uygulanması katılımcının hızına bağlı olarak 10-15 dakika arasında değişmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Çalışmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan, okunulan bölüme ve uyuşa dair maddeler analiz yapmak için yeterli sayıya ulaşamadığından değerlendirmeye alınmamıştır. Aynı formda yer alan siyasi görüşü belirlemeye yönelik maddede puanlar azaldıkça sağ görüşe, arttıkça sol görüşe yaklaşmaktadır. Takip edilen gazete veya gazetelerle ilgili maddeye katılımcıların verdiği yanıtlar, *Türkiye'de Yayınlanan Gazeteler Listesi* (2017) yazısı ile Güldü ve Dönmez (2002), Hasta ve Dönmez'in (2009)

alışmaları temel alınarak, sol görüşlü (Aydınlık, Birgün, Cumhuriyet, Sözcü); sağ görüşlü (Habertürk, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Star, Yeni Akit, Yeni şafak) şeklinde gruplandırılmıştır. Bunun dışında gelen yanıtlarla (Fanatik, Fotoma, yerel gazeteler vs.) sağ ve sol görüşlü gazeteleri birlikte yazanlar nötr kabul edilmiştir.

Araştırmada toplanan veriler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler yapılmadan önce tamamen ya da yarısı boş bırakılan ölçeklerin var olmadığına bakılmış, tamamen veya yarısı boş ölçeklerin olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma temel değişkenleri üzerinde gerekli analizlerin yapılabilmesi için normal dağılımın sağlanıp sağlanmadığına bakılmıştır. Tabachnick ve Fidell (2012), basıklık ve arpıklık katsayılarının ± 1 sınırları içinde kalması halinde, puanların normal dağılım içerisinde yer aldığına belirtmiştir. İyimserlik puanlarının basıklık değeri -0,128 ve arpıklık değeri -0,146; sistemi meşrulaştırma puanlarının basıklık değeri -0,450 ve arpıklık değeri 0,559 bulunmuştur. Dolayısıyla bu çalışma için her iki değişkenin normal dağılım sergilediği söylenebilir.

İyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğilimi arasındaki ilişkileri ve her iki değişkenin yaş, akademik başarı vd. değişkenlerle ilişkisini belirlemek için Pearson Momentler arpımı Korelasyon tekniği kullanılmıştır. İyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin cinsiyet ile arasındaki ilişkilerini belirlemek için ise Nokta ift Serili Korelasyon tekniği kullanılmıştır.

İyimserliği yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi aşamalı yöntemle yapılmıştır. Analize önce demografik değişkenler, ardından sistemi meşrulaştırma dahil edilmiştir. Sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayan demografik değişkenleri belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi aşamalı yöntemle yapılmıştır

Son olarak katılımcıların iyimserlik düzeylerinin ve sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin okunan gazeteye göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin bazı demografik değişkenlerle (cinsiyet, yaş, algılanan sosyoekonomik düzey, aylık gelir, anne babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş, okunan gazete) sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin iyimserliklerini yordayıp yordamadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın bir diğer amacı, demografik değişkenlerin sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayıp yordamadığını incelemektir. Son olarak, takip edilen gazeteye göre iyimserliklerinin ve sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amaçlanmıştır. Söz konusu amaçlar doğrultusunda elde edilen istatistiksel analiz sonuçlara bu bölümde yer verilmiştir.

Bulguları sunma aşamasında öncelikle tüm değişkenler arasındaki ilişkilere dair korelasyonlara yer verilmiştir. Ardından iyimserliği ve sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayan değişkenleri belirlemek üzere çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. En son okunan gazeteye göre iyimserliklerinin ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin farklılaşma durumunu incelemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 2

Sistemi Meşrulaştırma ve İyimserlik Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistik Bulguları

	$\bar{X}$	Ss	Açıklık
İyimserlik	73,0186	9,42522	47-93
Sistemi Meşrulaştırma	22,1526	9,18445	8-45

Tablo 2’de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin iyimserlik puanları ortalaması 73,0186 (ss=9,42522), sistemi meşrulaştırma puanları ortalaması 22,1526 (ss= 9,18445) olarak bulunmuştur. İyimserlik puanlarının en düşük 47, en yüksek 93 (açıklık= 46); sistemi meşrulaştırma puanlarının en düşük 8, en yüksek 45 (açıklık=37) olduğu görülmüştür.

İyimserliği ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin

Bulgular

Bu bölümde regresyon analizine geçmeden önce katılımcılara ait cinsiyet, yaş, akademik ortalama, aylık eve giren gelir miktarı, sosyoekonomik düzey, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, siyasi görüş, okunan gazete ve sistemi meşrulaştırma ile iyimserlik arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon analizlerine yer verilmiştir.

İyimserlik ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi ile İlişkili Korelasyon Analizi

Bulguları

Araştırmada iyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin cinsiyet ile arasındaki ilişki Nokta Çift Serili Korelasyon ile, diğer değişkenlerle arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu tekniğiyle incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

İyimserlik ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1									
2	-,032	1								
3	-,097	-,177**	1							
4	,020	,056	-,017	1						
5	-,011	-,056	,035	,333**	1					
6	,054	-,095*	,075	,257**	,136**	1				
7	,054	-,151**	,084	,329**	,158**	,573**	1			
8	,055	,035	-,070	,070	-,142**	,080	-,032	1		
9	-,080	,079	,193**	-,067	,086	-,144**	-,031	-,492**	1	
10	-,118*	,061	,200**	,045	,070	-,102*	-,047	-,246**	,601**	1

*p<,05, **p<,01

1. Cinsiyet	6. Annenin Eğitim Düzeyi
2. Yaş	7. Babanın Eğitim Düzeyi
3. Akademik Ortalama	8. Siyasi Görüş
4. Gelir	9. Sistemi Meşrulaştırma
5. Sosyoekonomik düzey	10. İyimserlik

Tablo 3'e bakıldığında cinsiyet ve iyimserlik düzeyleri arasında negatif yönlü ilişki görülmektedir ($r = -,118$; $p <,05$). Buna göre kadınların erkeklere göre iyimserlik düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Yaş ile akademik ortalama ($r = -,177$; $p <,01$); annenin eğitim düzeyi ($r = -,095$; $p <,05$) ve babanın eğitim düzeyi ($r = -,151$; $p <,01$) ile negatif yönlü ilişki saptanmıştır. Akademik ortalama ile iyimserlik düzeyi ($r = ,200$; $p <,01$) ve sistemi meşrulaştırma düzeyi ($r = ,193$; $p <,01$) arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Eve giren aylık gelir miktarı ile sosyoekonomik düzey pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur ($r = ,333$; $p <,01$). Ayrıca gelir miktarıyla annenin eğitim düzeyi ($r = ,257$; $p <,01$) ve babanın eğitim düzeyi ($r = ,329$; $p <,01$) de pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Benzer şekilde sosyoekonomik düzey ile annenin ($r = ,136$; $p <,01$) ve babanın ($r = ,158$;

$p<,01$) eğitim düzeyi de pozitif ilişkili bulunmuştur. Bir başka sonuca göre sosyoekonomik düzey siyasi görüşle negatif yönde ilişkili bulunmuştur ($r= -,142$; $p<,01$). Annenin eğitim düzeyi ve babanın eğitim düzeyi arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki saptanmıştır ($r= ,573$; $p<,01$). Siyasi görüş ile sistemi meşrulaştırma orta düzeyde negatif yönlü ilişkili bulunmuştur ($r= -,492$; $p<,01$). Siyasi görüş bir diğer araştırma değişkeni olan iyimserlikle ise negatif yönlü ilişkili bulunmuştur ($r= -,246$; $p<,01$). Sistemi meşrulaştırma düzeyi annenin eğitim düzeyi ile negatif yönlü ilişkilidir ($r= -,144$; $p<,01$). Son olarak sistemi meşrulaştırma araştırmanın bir diğer değişkeni olan iyimserlikle yüksek düzeyde pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur ($r= ,601$; $p<,01$).

İyimserliği Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları

Bu çalışmada iyimserliği yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. İyimserlik Ölçeği'nin toplam puanı yordanan değişken olarak kullanılmıştır. Uygun regresyon modeli belirlenirken aşamalı (stepwise) yöntem kullanılmıştır. Bu yolla belirlenen bağımsız değişkenler sırasıyla siyasi görüş, cinsiyet, sistemi meşrulaştırma olmuştur.

İyimserliği yordayan ilk değişken siyasi görüştür. Bu değişkenin açıkladığı varyans %4,1'dir ($F_{\text{değişim}} [1, 418]=16,529$; $p<,05$). Siyasi görüşten sonra denkleme ikinci sırada dahil olan cinsiyet siyasi görüşle birlikte toplam varyansın %5,5'ini ($F_{\text{değişim}} [1, 434] = 6,258$; $p<,05$) açıklamaktadır ve iyimserliğe ilişkin toplam varyansa %1,4 katkıda bulunmaktadır. Son olarak denkleme üçüncü sırada giren sistemi meşrulaştırma değişkeninin eklenmesiyle açıklanan varyans %37,3'e yükselmiştir ($F_{\text{değişim}} [1, 434] = 183,083$; $p<,05$).

Tablo 4

İyimserliği Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Bulguları

Yordayıcı Değişkenler	B	β	R^2 değeri	Uyarlanmış R^2	Std Hata	Fdeğişim	P
Siyasi Görüş	,584	,101	,044	,041	9,10852	16,529*	,173
Cinsiyet	-1,474	-,074	,060	,055	9,04272	6,258*	,111
Sistemi Meşrulaştırma	,657	,643	,378	,373	7,36571	183,083*	,000

*p<,05

Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları

Bu çalışmada sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'nin toplam puanı yordanan değişken olarak kullanılmıştır. Uygun regresyon modeli belirlenirken aşamalı (stepwise) yöntem kullanılmıştır. Bu yolla belirlenen bağımsız değişkenler sırasıyla siyasi görüş ve annenin eğitim düzeyi olmuştur. Bu bulgular tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Bulguları

Yordayıcı Değişkenler	B	β	R^2 değeri	Uyarlanmış R^2	Std Hata	Fdeğişim	p
Siyasi Görüş	-2,773	-,483	,242	,240	8,06077	132,684*	,000
Annenin Eğitim Düzeyi	-,977	-,113	,256	,253	7,99524	7,831*	,005

*p<,05

Tablo 5 incelendiğinde sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayan ilk değişkenin siyasi görüş olduğu görülmektedir. Bu değişkenin açıkladığı varyans %24'tür (Fdeğişim [1, 418]=132,684; $p<,05$). Siyasi görüşten sonra denkleme ikinci sırada dahil olan annenin eğitim düzeyi siyasi görüşle birlikte toplam varyansın %25,3'ünü (Fdeğişim [1, 434] = 7,831; $p<,05$) açıklamaktadır ve sistemi meşrulaştırma eğilimine ilişkin toplam varyansa %1,3 katkıda bulunmaktadır.

İyimserliğin ve Sistemi Meşrulaştırma Eğiliminin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulguları

İyimserliğin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulguları

Okunan gazeteye göre iyimserlik düzeylerinin farklı olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Okunan gazeteye göre sistemi meşrulaştırmaya ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6; varyans analizi sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 6
İyimserlik Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Okunan Gazete	n	$\bar{X}$	Ss
Nötr	39	72,3049	10,69449
Sağ	119	74,5592	8,89490
Sol	75	70,9246	9,35637

Analiz sonuçları, üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasında okunan gazeteye göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(2,230)= 3,69$; $p<,05$). Diğer bir ifadeyle, üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri okunan gazeteye göre anlamlı olarak değişmektedir. Birimler arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, sağ görüşlü gazeteleri takip

eden üniversite öğrencilerinin ($\bar{X}$ = 74,5592) sol görüşlü gazete takip eden öğrencilere ($\bar{X}$ = 70,9246) göre daha iyimser bulunmuştur.

Tablo 7

Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Ölçeği Puanlarının Okunan Gazeteye Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	631,160	2	315,580	3,688	,027	2-3
Gruplarıçi	19678,512	230	85,559			
Toplam	20309,672	232				

1. Nötr Gazeteler
2. Sağ Görüşlü Gazeteler
3. Sol Görüşlü Gazeteler

Sistemi Meşrulaştırma Eğiliminin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulguları

Okunan gazeteye göre sistemi meşrulaştırma düzeylerinin farklı olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Aşağıda yer alan tabloda görüldüğü üzere ANOVA yapılabilmesi için gerekli varyans homojenliğini belirlemede kullanılan Levene testi sonucuna göre varyanslar homojen değildir (Levene:10,368; $p<,05$). Bu sonuca dair bulgular Tablo 8’de yer almaktadır. Dolayısıyla hangi gruplar arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek üzere heterojen varyanslı dağılımlarda kullanılan Tamhane post hoc tekniği kullanılmıştır.

Okunan gazeteye göre sistemi meşrulaştırmaya ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Okunan Gazete	n	$\bar{X}$	Ss
Nötr	39	22,4197	9,47091
Sağ	119	25,8067	9,12556
Sol	75	16,7200	6,17440

Analiz sonuçları, üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasında okunan gazeteye göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(2,230)= 27,21$; $p<,05$). Diğer bir ifadeyle, üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma düzeyleri okunan gazeteye göre anlamlı olarak değişmektedir. Birimler arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tamhane testinin sonuçlarına göre, gazete takibi konusunda nötr olan üniversite öğrencileri ($\bar{X}= 22,4197$) ve sağ görüşlü gazeteleri okuyan üniversite öğrencilerinin ($\bar{X}= 25,8067$) sol görüşlü gazete okuyan öğrencilere ($\bar{X}= 16,7200$) göre daha fazla sistemi meşrulaştırttığı görülmüştür. Varyans analizi sonuçları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9 *Üniversite Öğrencilerinin Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği Puanlarının Okunan Gazeteye Göre ANOVA Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	3799,093	2	1899,546	27,210	,000	1-3, 2-3
Gruplariçi	16056,203	230	68,810			
Toplam	19855,295	232				

1. Nötr Gazeteler
2. Sağ Görüşlü Gazeteler
3. Sol Görüşlü Gazeteler

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar kuramsal zeminde tartışılmış, ardından araştırmanın bulgularına dayanarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçları temel olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin İyimserliklerini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulgularının Tartışılması

Araştırma grubu, iyimserliği yordayan değişkenlerden cinsiyet bakımından incelendiğinde, kadınlar erkeklere göre daha iyimser bulunmuştur. Örneklemenin toplumsal cinsiyetten etkilenen bir yapıda olması söz konusu olabilir. Bu durum toplumsal cinsiyetin doğurgularıyla iki cinsin farklı ortamlarda, farklı beklentilerle yetiştirilmesinden kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Kadınların eğitim ve çalışma hayatına daha fazla katılmaya başlamasıyla küçük adımlarla da olsa eril toplum düzeninden uzaklaşılmasının da etkili olduğu düşünülmektedir. Bu iyileşme adımları kadınların geleceğe daha iyimser bakmasına aracılık etmiş olabilir. Alanyazın incelendiğinde kadınların daha iyimser bulunduğu çalışmalar mevcuttur (Gündoğdu, Korkmaz ve Karakuş, 2005; Puskar vd., 2010). Buna karşın bazı araştırmalar (Açıkgöz, 2006; Chang, Tsai ve Lee, 2010; El-Anzi, 2005; Shearman vd., 2011) erkeklerin daha

iyimser olduğu sonucuna ulaşmıştır. İyimserlik bakımından cinsiyetler arası anlamlı farklılık göstermeyen çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Aydın ve Tezer, 1991; Bal ve Gülcan, 2014; Chang, 1996; Çalık, 2008; Gençoğlu, Alkan ve Koçyiğit, 2014; Güleri, 1998; Kalafatoğlu, 2017; Sarı Cenk, 2008; Uğurlu, 2011; Üstündağ, 1999; Şahin, 2014).

İyimserliği yordayan bir başka faktör, öğrencilerin siyasi görüşü olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma grubunun siyasi görüşü sağa yaklaştıkça iyimserlik düzeyleri de yükselmektedir. Türkiye’de sağ siyasi görüşün kendisini aynı zamanda muhafazakâr tanımladığı bilinmektedir. Muhafazakârlar, dünyanın sınav yeri olduğu, zorluklarla karşılaşılrsa bile ahirette ebedi saadetin var olduğu inancını taşırlar. Muhafazakârlar eşitsizliği ussallaştıran açıklama tarzlarıyla daha iyimser bir yaklaşım sergilemektedirler (Napier ve Jost, 2008). Bu anlamda muhafazakârlığı içinde barındıran sağ siyasi görüş iyimserlik aşılayan psikolojik mekanizmalara sahiptir. Bireylerin dini yönelimleri ile iyimserliğin ilişkili olduğunu bulan çalışmalar (Sethi ve Seligman, 1993; Öztürk, 2017) bu yargıyı destekler niteliktedir.

İyimserlik çocukluktan beri öğrenilegelen bir düşünme alışkanlığıdır (Seligman, 2009, s. 49). Türk toplumunda “olanda hayır vardır”, “gün doğmadan neler doğar” gibi anlayışların, bu doğrultuda çocukluktan yetişkinliğe bireyin daha iyimser olmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir. Nitekim Güleri (1998) ile Kaya ve Göktolga (2014) tarafından yapılan çalışmalarda üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri olumlu bulunmuştur.

Bu çalışmada iyimserliği en fazla yordayan araştırma değişkeni sistemi meşrulaştırma eğilimidir. Sistemi meşrulaştırma çatısı altında yer alan ideolojiler, adaletsizlik ve haksızlık yaşanması durumunda bireyle sistem arasında mazeretler köprüsü işlevi görmektedir (Jost vd., 2008). Birey sistemi meşrulaştırarak kısa süreliğine de olsa kendini iyi hissetmekte, haksızlıklar karşısında sistemle başa çıkabilmek için yapay sakinleştiriciler kullanmaktadır (Sümer, 2018). Bu kısa süreli sakinleştiricilerin hem dezavantajlı hem avantajlı grup tarafından paylaşılması ve yayılmasının (Jost, 1995)

öğrencilerin gelecekle ilgili olumlu beklentilere sahip olmasını sağladığı düşünülmektedir.

İyimserlik, güçlükler karşısında insanı kayıtsızlığa ve umutsuzluğa düşmekten koruyan bir kalkan işlevi görmektedir (Goleman, 2016). Üniversite öğrencilerinin sistemi meşru algılama çabaları, var olan düzene anlam yükleme girişimleri, onların iyimserlik eğilimini güçlendiren psikolojik mekanizmalar içermektedir.

Eagleton (2015), iyimserlerin geleceğin iyi olacağına dair inançlarının, mevcut durumun özünde iyi olduğuna duydukları güvenden kaynağını aldığını belirtmektedir (s. 18). Bu durum, var olanın en iyisi olduğu yargısını taşıyarak sistemi meşrulaştıranların neden daha iyimser olabileceklerini açıklar niteliktedir.

Üniversite Öğrencilerinin Sistemi Meşrulaştırma Eğilimini Yordayan Değişkenlere İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulgularının Tartışılması

Araştırmada sistemi meşrulaştırma eğilimini yordayan değişkenlerden ilki annenin eğitim düzeyidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe birey içinde yaşadığı düzeni sorgular ve eleştirebilir hale gelmektedir (Acar, Yıldırım ve Ergene, 1996). Bu nedenle annelerinin eğitim düzeyi yüksek bireylerin sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin düşük çıkması beklenen bir sonuçtur.

Çağın hızlı değişimiyle Türk toplumunda ortaya çıkan kimlik bunalımına, kişisel varsayımlar sistemini geliştirmekte zorlanan bireyler politik öğretilerde kimlik bulmaya çalışarak çözüm bulmaya çalışmaktadır (Geçtan, 2002). Dolayısıyla bireyler kendilerini yansıttığını düşündüğü siyasi ideolojinin söylemleri doğrultusunda hayata bakmaktadırlar. Araştırmada siyasi görüşün sistemi meşrulaştırmayı yordadığı ve sağa yaklaştıkça sistemi meşrulaştırma eğiliminin arttığı bulunmuştur. Siyasi görüşünü sağ olarak belirtenlerin toplumsal eşitliğe karşı oldukları, değişime direndikleri (Sarıbay, Olcaysoy Ökten ve Yılmaz, 2017) ve muhafazakâr oldukları (Altemeyer, 1981, Altemeyer'den aktaran Jost, Banaji ve Nosek, 2004) bilinmektedir. Sağ siyasi görüşe

sahip olanların muhafazakârlık eğilimiyle birlikte var olan düzeni sırf var olduğu için sürdürme ve destekleme eğilimleri sistemi meşrulaştırmalarına zemin hazırlamaktadır (Jost vd., 2007; Van der Toorn vd., 2010). Sol siyasi görüşe sahip olanların, sağ siyasi görüşlülere göre daha sorgulayıcı oldukları (Anderson ve Singer, 2008), var olan eşitsizlikleri meşrulaştırmadıkları için daha az mutludurlar. Araştırmadan çıkan bu sonuç literatürdeki diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Atabey, 2017; Çetinalp Şahin, 2014; Dirilen Gümüş, 2011; Jost ve Thompson, 1999; Napier ve Jost, 2008; Osborne ve Sibley, 2013; Solak, 2008).

Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik ve Sistemi Meşrulaştırma Eğilimlerinin Okunan Gazeteye Göre ANOVA Bulgularının Tartışılması

Araştırmanın amaçlarından biri de üniversite öğrencilerinin takip ettiği gazete veya gazetelere göre sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir. Okunan gazetenin sağ, sol veya nötr olma durumuna göre, öğrencilerin hem iyimserliklerinin hem sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin farklılaştığı görülmüştür. Nötr ve sağ görüşlü gazeteleri takip eden öğrenciler sol görüşlü gazeteleri takip edenlere göre sistemi daha fazla meşrulaştırmaktadırlar.

Kitle iletişim araçlarından basın denildiğinde akla ilk gelen gazetedir. Gazete, yakın ve uzak geçmişe dair haber ve olayların verilmesinde, kanaat ve fikirlerin halka ulaştırılmasında, ülkenin gündemindeki olaylar üzerinde halkın dikkatini toplamada önemli işlevlere sahiptir (Bektaş, 2007). Gazeteler bu rolünü hangi haberin verileceğini, verilecek haberlerin hangi sırada verileceğini, benimsetilmek istenen ideolojilerin ve kalıp yargıların nasıl yansıtılacağını belirlemede kullanmaktadır. Gazetelerin gerçeği, avantajlı grubun çıkarları doğrultusunda değiştirerek yayma ve sürdürme yoluyla (Bektaş, 2007), kalıp yargıların pekişmesinde rol oynayarak (Gürel, 2011) sistemin meşrulaştırılmasına yol açtığı düşünülmektedir.

Sağ görüşlü gazeteleri takip eden üniversite öğrencilerinin sol görüşlü gazeteleri takip eden öğrencilere göre hayata daha iyimser bakabildiği görülmüştür. Sağ görüşlü gazeteler benimsedikleri ideolojilerin yansıtıcısı olarak mevcut durumun iyi olduğunu belirtmekte ve bu yolla geleceğe dair beklentilerin de olumlu olmasına aracılık ettiği düşünülmektedir.

Sonuç

Bu araştırmada sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik düzeyleri arasındaki ilişkilere dair aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Sistemi meşrulaştırma iyimserlik ile pozitif, annenin eğitim düzeyi ve siyasi görüşle negatif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Araştırmada iyimserlik ile yaş, gelir, sosyoekonomik düzey ve babanın eğitim düzeyi ilişkili bulunamazken; cinsiyet, akademik başarı, annenin eğitim düzeyi, siyasi görüş ve sistemi meşrulaştırma ile anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur. Sistemi meşrulaştırma, cinsiyet, annenin eğitim düzeyi, siyasi görüşle negatif; akademik başarı ve sistemi meşrulaştırma ile pozitif ilişkili bulunmuştur.

Araştırmada iyimserliği, siyasi görüş, cinsiyet ve sistemi meşrulaştırmanın birlikte yer aldığı modelin orta düzeyde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin annenin eğitim düzeyi ve siyasi görüş tarafından yordandığı bu araştırmanın diğer bir sonucudur.

Son olarak, sağ görüşlü gazeteleri takip eden üniversite öğrencileri sol görüşlü gazeteleri takip edenlere göre daha iyimser oldukları; nötr ve sağ görüşlü gazeteleri takip eden üniversite öğrencilerinin de, sol görüşlü gazeteleri takip edenlere göre sistemi daha fazla meşrulaştırdıkları görülmüştür.

Öneriler

Aşağıda iyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğilimi arasındaki ilişki ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına dayanarak, gelecekteki çalışmalara katkıda bulunulabileceği düşünülen önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın başında, sistemi meşrulaştırma ve iyimserlik ile ilişkili olabileceği düşünülen etnik kimlik, yeterli sayıda veriye ulaşılamadığı için çalışmadan çıkarılmıştır. Gelecekte daha büyük örneklemle etnik kimliğin dahil olduğu çalışmaların yapılmasının literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin içinde bulundukları beliren yetişkinlik dönemi itibariyle ekonomik olarak aileye bağımlı olmaları (Arnett, 2000), aylık net gelir ve algılanan sosyoekonomik düzey gibi ekonomik değişkenler bakımından örnekleme sınırlandırmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda çalışma hayatına dahil olmuş bireylerle de çalışılması önerilmektedir.

Araştırma örnekleme sadece Ankara’da devlet üniversitelerinde eğitimini sürdüren öğrencilerden oluşmaktadır. Her ne kadar heterojen bir örnekleme ulaşılmaya çalışılmışsa da, araştırma değişkenleriyle ilişkili olabileceği düşünülen cinsiyet vd. değişkenler bakımından homojen bir örnekleme çalışılmıştır. Ayrıca, gazete okuduğunu belirten öğrenci sayısı beklenildiğinden düşük bulunmuştur. Bu faktörlerin araştırmanın genellebilirliğini sınırladığı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda farklı şehirlerden daha geniş, söz konusu değişkenler bakımından katılımcıların daha dengeli dağıldığı örneklemle çalışılmasının bu sınırlılıkları ortadan kaldıracağı düşünülmektedir.

Gelecek çalışmalara iyimserlik ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin yanı sıra pozitif psikoloji kavramlarından umut, yaşam memnuniyeti; sosyal psikoloji kavramlarından adil dünya inancı ve adaletsizlik algısı gibi değişkenlerin dahil edilmesi faydalı olacaktır.

Araştırmada kendini ifade etmeye dayanan ölçme araçlarının kullanılması, yanıtlanmasında sosyal beğenirlik etkisinin karışabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca sistemi meşrulaştırma, kişinin yaşadığı bilişsel çelişkiyi azaltmak amacıyla daha çok

bilinçaltında gerçekleşen bir güdü olduğundan, bu güdünün daha fazla kalıp yargının yer aldığı bir ölçme aracı kullanılarak ölçülmesi önerilmektedir.

Geleceğe yön verecek olan üniversite öğrencilerinin, iyimser bir yaklaşımla hayata bakabilen öznel iyi oluşu yüksek bireyler haline gelmesini sağlamak için psikolojik danışma ve rehberlik programları iyimserliği güçlendirici etkinliklere yer vermelidir.

KAYNAKLAR

- Abramson, L. Y., Seligman, M. E., & Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87(1), 49-74.doi:10.1037/0021-843X.87.1.49
- Acar, N.V., Yıldırım, İ., & Ergene, T., (1996). Bireylerin dindarlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 45-56.<https://dergipark.org.tr/download/article-file/88145> sayfasından erişilmiştir.
- Açıkgöz, S. (2006). *Üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları ile özyeterlilik ve iyimserlik ilişkisi*.(Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akbalık Doğan, Ö. (2016). *Evlilik: Sistemi meşrulaştırma kuramı açısından bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akbaş Uslu, G. (2016). *Sistemi meşrulaştırma ve düzenleme odağı yöneliminin namus ve namus temelli şiddetin onaylanmasına etkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aşan, P. (1996). *Türk üniversite öğrencilerinin ve yetişkinlerin geleceğe yönelik beklenti ve düşüncelerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Appelbaum, L. D. (2002). Who deserves help? Students' opinions about the deservingness of different groups living in Germany to receive aid. *Social Justice Research*, 15(3), 201-225. doi:10.1023/A:102102552

- Appelbaum, L. D., Lennon, M. C., & Lawrence Aber, J. (2006). When effort is threatening: The influence of the belief in a just world on Americans' attitudes toward antipoverty policy. *Political Psychology*, 27(3), 387-402. doi:10.1111/j.1467-9221.2006.00506.x
- Atabey, G. (2017). *Siyasal katılım ile siyasal yeterlik, toplumsal cinsiyet, sistemi meşrulaştırma ve dini yönelim değişkenlerinin ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, G., & Tezer, E. (1991). İyimserlik sağlık sorunları ve akademik başarı ilişkisi. *Psikoloji Dergisi*, 26(7), 2-9.
- Avcı, D. (2009). *Öğrenilmiş iyimserlik eğitim programının 9. ve 10. sınıf öğrencileri iyimserlik düzeylerine etkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Avcı, E. (2015). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin sosyo-kültürel durumları ve enformatik bilgi düzeylerinin yaşam doyumları ile ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bal, M. (2011). İmaj ve önyargı faktörünün gazete haberlerine etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 201-226. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/issue/10263/125880> sayfasından erişilmiştir.
- Bal, P. N., & Gülcan, A. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 41-52. <https://dergipark.org.tr/aji/issue/1538/18847> sayfasından erişilmiştir.
- Balcı, S., & Yılmaz, M. (2002). İyimserlik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14, 54-60.
- Balci Celik, S. (2008). The Effects of an Emotion Strengthening Training Program on the Optimism Level of Nurses. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 8(3), 793-804. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ837767.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Baker, B. L., Blacher, J., & Olsson, M. B. (2005). Preschool children with and without developmental delay: behaviour problems, parents' optimism and

- well-being. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(8), 575-590. doi:10.1111/j.1365-2788.2005.00691.x
- Balçıklı, M. B. (2018). *Çevrecilik: Yetkecilik, yükleme karmaşıklığı ve sistemi meşrulaştırma açısından bir değerlendirme*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bates, T. C. (2015). The glass is half full and half empty: A population-representative twin study testing if optimism and pessimism are distinct systems. *The journal of positive psychology*, 10(6), 533-542. doi: 10.1080/17439760.2015.1015155
- Bayrami, M., Abad, T. H. N., Ghoradel, J. A., Daneshfar, S., Heshmati, R., & Moslemifar, M. (2012). The role of positive and negative affectivity, optimism, pessimism, and information processing styles in student psychological adjustment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 306-310. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.05.111
- Bektaş, A. (2007). *Kamuoyu, iletişim ve demokrasi*. İstanbul: Bağlam.
- Blasi, G., & Jost, J. T. (2006). System justification theory and research: Implications for law, legal advocacy, and social justice. *California Law Review*, 94(4), 1119-1168. <https://www.jstor.org/stable/20439060> sayfasından erişilmiştir.
- Bressler, S. L., & Menon, V. (2010). Large-scale brain networks in cognition: emerging methods and principles. *Trends in cognitive sciences*, 14(6), 277-290. doi:10.1016/j.tics.2010.04.004
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik. Psikoloji biliminin insan doğasına dair söyledikleri* (İ. D. E. Sarıoğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs.
- Carver, C., Pozo, C., Haris, S. Noriega, V., Scheier, M., & Robinson (1993). How coping mediates the effect of optimism and distress: a study of woman with early stage breast cancer. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(2), 375-390. doi:10.1037/0022-3514.65.2.375
- Carver, C. S., & Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual review of psychology*, 61, 679-704. doi:10.1146/annurev.psych.093008.100352

- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1987). The blind men and the elephant: Selective examination of the public-private literature gives rise to a faulty perception. *Journal of personality*, 55(3), 525-541. doi:10.1111/j.1467-6494.1987.tb00449.x
- Carver, C. S., Smith, R. S., Antoni, M. H., Petronis, V. M., Weiss, S., & Derhagopian, R. P. (2005). Optimistic personality and psychosocial well-being among long-term survivors of breast cancer. *Health Psychology*, 24(5), 508-516. doi:10.1037/0278-6133.24.5.508
- Cassidy, T. (2000). Social background, achievement motivation, optimism and health: a longitudinal study. *Counselling Psychology Quarterly*, 13(4), 399-412. doi:10.1080/713658501
- Chang, E. C. (1996). Cultural differences in optimism, pessimism, and coping: predictors of subsequent adjustment in Asian and Caucasian American college students. *Journal of Counseling Psychology*, 43(1), 113-123. doi:10.1037/0022-0167.43.1.113
- Chang, E.C., & Farrehi, A.S. (2001). Optimism/pessimism and information processing styles: Can their influences be distinguished in predicting psychological adjustment. *Personality and Individual Differences*, 31, 555-562. doi:10.1016/S0191-8869(00)00159-8
- Chang, E. C., Maydeu-Olivares, A., & D’Zurilla, T.J., (1997). Optimism and pessimism as partially independent constructs: relationship to positive and negative affectivity and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 23(3), 433-440. doi:10.1016/S0191-8869(97)00040-8
- Cichocka, A., & Jost, J.T. (2014). Stripped of illusions? Exploring system justification processes in capitalist and post-Communist societies. *International Journal of Psychology*, 49, 6-29. doi:10.1002/ijop.12011
- Colligan, R. C., Offord, K. P., Malinchoc, M., Schulman, P., & Seligman, M. E. (1994). CAVEing the MMPI for an optimism-pessimism scale: Seligman's attributional

- model and the assessment of explanatory style. *Journal of clinical psychology*, 50(1), 71-95. doi:10.1002/1097-4679(199401)50:1<71::AID-JCLP2270500107>3.0.CO;2-8
- Connelly, K., & Heesacker, M. (2012). Why is benevolent sexism appealing? Associations with system justification and life satisfaction. *Psychology of Women Quarterly*, 36(4), 432-443. doi:10.1177/0361684312456369
- Costello, C. G. (1978). A critical review of Seligman's laboratory experiments on learned helplessness and depression in humans. *Journal of Abnormal Psychology*, 87(1), 21-31. doi:10.1037/0021-843X.87.1.21
- Çalık, E. (2008). *İlköğretim öğrencilerinin iyimserlik düzeylerinin ve okula ilişkin algılarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çoban, D.,& Demirtaş, H.(2011). Okulların akademik iyimserlik düzeyi ile öğretmenlerin örgütsel bağlılığı arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(3), 317-348.<http://www.kuey.net/index.php/kuey/article/view/919> sayfasından erişilmiştir.
- Çoklar, I. (2007). *Kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaştırılması ve tecavüze ilişkin tutumlar*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çetinalp Şahin, P. (2014). *Polis okulu öğrencilerinin adil dünya inancı, otoriterlik, sistemi meşrulaştırma, vatanseverlik ve insan hakları tutumlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Daco, P. (1989). *Çağdaş psikolojinin olağanüstü başarıları*.(O. A. Gürün, Çev.). İstanbul: İnkılap.
- Darvill, T. J., & Johnson, R. C. (1991). Optimism and perceived control of life events as related to personality. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 951-954. doi:10.1016/0191-8869(91)90184-D

- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal kimlik kuramı, temel kavram ve varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), 123-144. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/665/8472.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Depue, R. A., & Monroe, S. M. (1978). Learned helplessness in the perspective of the depressive disorders: Conceptual and definitional issues. *Journal of Abnormal Psychology*, 87(1), 3-20. doi:10.1037/0021-843X.87.1.3
- Doğulu, C. (2012). *Sistemi meşrulaştırma ve dehşet yönetimi: Ölümlülüğün hatırlatılmasının cinsiyet bağlamında sistemi meşrulaştırma eğilimlerini düzenleyici rolü.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dursun, P. (2012). *Yaşamın anlamı, iyimserlik, umut ve başa çıkma stillerinin öznel iyi oluş üzerindeki rolü.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Düzgün, U., & Akgün, S. (2017). Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancının Depresyon İle İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1). doi:10.1501/sbder_000000093
- Eagleton, T. (2015). *İyimser olmayan umut.* (E. Ayhan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- El-Anzi, F. O. (2005). Academic achievement and its relationship with anxiety, self-esteem, optimism, and pessimism in Kuwaiti students. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 33(1), 95-104. doi:10.2224/sbp.2005.33.1.95
- Emeç, H., & Güler Kümbül, B. (2006). Yaşam memnuniyeti ve akademik başarıda iyimserlik etkisi, *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(2), 129-149. <http://dergipark.org.tr/deuiibfd/issue/22749/242848> sayfasından erişilmiştir.
- Ercan, N. (2009). *Evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumların yordayıcıları: çelişik duygulu cinsiyetçilik, sistemi meşrulaştırma ve dini yönelim.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Erdem, E. (2016). *Eşcinsel insan hakları: Sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, yükleme karmaşıklığı açısından bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.trsayfasından erişilmiştir>.
- Ergün Başak, B. (2012). *Düşük gelirli ailelerden gelen üniversite öğrencilerinin öz duyarlılık, sosyal bağlılık, iyimserlik ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkiler*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir>.
- Eryılmaz, A., & Atak, H. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 170-181. <http://dergipark.org.tr/esosder/issue/6151/82621 sayfasından erişilmiştir>.
- Federico, C. M., Weber, C. R., Ergun, D., & Hunt, C. (2013). Mapping the connections between politics and morality: The multiple sociopolitical orientations involved in moral intuition. *Political Psychology*, 34(4), 589-610. doi:10.1111/pops.12006
- Fischer, M., & Leitenberg, H. (1986). Optimism and pessimism in elementary school-aged children. *Child Development*, 57, 241-248. doi:10.2307/1130655
- Fischer, R., & Chalmers, A. (2008). Is optimism universal? A meta-analytical investigation of optimism levels across 22 nations. *Personality and Individual Differences*, 45(5), 378-382. doi:10.1016/j.paid.2008.05.008
- Fontaine, K. R., & Seal, A. (1997). Optimism, social support, and premenstrual dysphoria. *Journal of Clinical Psychology*, 53(3), 243-247. doi:10.1002/(SICI)1097-4679(199704)53:3<243::AID-JCLP7>3.0.CO;2-S
- Fosco, E., & Geer, J. H. (1971). Effects of gaining control over aversive stimuli after differing amounts of no control. *Psychological Reports*, 29(3_suppl), 1153-1154. doi:10.2466/pr0.1971.29.3f.1153
- Freud, S. (2000). *Uygarlık ve hoşnutsuzlukları. Bir yanlısamanın geleceği*. (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea.
- Furnham, A., & Procter, E. (1989). Belief in a just world: Review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology*, 28(4), 365-384. doi:10.1111/j.2044-8309.1989.tb00880.x

- Geçtan, E. (1983). *İnsan olmak* (26. baskı). İstanbul: Metis.
- Gençoğlu, C. (2006) *Üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Godfrey, E. B. (2010). *Motive vs. status: System justification, mental health and problem behavior among immigrant and ethnically diverse mothers and their children*. (Doctoral dissertation). Retrived from <https://bit.ly/2F0DeDC>
- Goleman, D. (2000). *Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemli?* (B. Seçkin Yüksel, Çev.). İstanbul: Varlık.
- Gökberk, M. (1967). *Felsefe tarihi*. İstanbul: Remzi.
- Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: önyargı, kalıp yargı ve ayrımcılık. *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar*, 175-187. <http://secbir.org/images/haber/2011/01/06-melek-goregenli-2.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Güldü, Ö., & Dönmez, A. (2002). Aşırı uçlarda siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin bazı psikolojik değişkenler açısından karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1), 129-142. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423870077.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Güler, B. K., & Emeç, H. (2006). Yaşam memnuniyeti ve akademik başarıda iyimserlik etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 129-149. <https://dergipark.org.tr/deuiibfd/issue/22749/242848> sayfasından erişilmiştir.
- Güleri, M. (1998). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik-iyimserlik düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6(1). <https://dergipark.org.tr/kriz/issue/41102/496713> sayfasından erişilmiştir.
- Gürel, N. (2017). Kişilik psikolojisi, önyargının psikolojisi ve kamuoyu: Gordon Allport ve Walter Lippmann'ın görüşleri çerçevesinde bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2). doi:10.1501/sbeder_0000000036

- Gürşimşek, I., & Göregenli, M. (2006). Humanistic attitudes, values, system justification, and control beliefs in a Turkish sample. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 34(7), 747-758. doi:10.2224/sbp.2006.34.7.747
- Harari, Y. N. (2012). *Hayvanlardan tanrılara sapiens*. (E. Genç, Çev.). İstanbul: Kolektif.
- Harlow, L., Debacker, T. K., & Crowson, M. H. (2011). Need for closure, achievement goals, and cognitive engagement in high school students. *The Journal of Educational Research*, 104(2), 110–119. doi:10.1080/00220670903567406.
- Hart, K. E., & Hittner, J. B. (1995). Optimism and pessimism: Associations to coping and anger-reactivity. *Personality and Individual Differences*, 19(6), 827-839. doi:10.1016/S0191-8869(95)00104-2
- Hasta, D., & Sözen, A. I. (2017). Hidroelektrik santrallerine ilişkin tutumlar: sistemi meşrulaştırma, kontrol odağı ve yükleme karmaşıklığı açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 36-39. <http://www.turkpsikolojidergisi.com/PDF/TPD/79/03.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Hasta, D., & Dönmez, A. (2009). Yetkecilik ve bilişsel karmaşıklık düzeyi ile siyasal ideoloji arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(64). <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0vesid=4a0df7f4-7082-4239-b5ba-54bdea4f098a%40pdc-v-sessmgr03> sayfasından erişilmiştir.
- Hiroto, D. S. (1974). Locus of control and learned helplessness. *Journal of Experimental Psychology*, 102(2), 187-193. doi:10.1037/h0035910
- Hırlak, B., Taşlıyan, M., & Sezer, B. (2017). İyimserlik ve yaşam doyumu arasındaki ilişki ve demografik özellikler bağlamında algı farklılıkları: Bir alan araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 95-116. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/ksuiibf/issue/30884/334308> sayfasından erişilmiştir.

- Hiroto, D. S., & Seligman, M. E. (1975). Generality of learned helplessness in man. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(2), 311-327. doi:10.1037/h0076270
- Ho, M. Y., Cheung, F. M., & Cheung, S. F. (2010). The role of meaning in life and optimism in promoting well-being. *Personality and individual differences*, 48(5), 658-663. doi:10.1016/j.paid.2010.01.008
- Isaacowitz, D. M., & Seligman, M. E. P. (2001). Is pessimism a risk factor for depressive mood among community-dwelling older adults? *Behaviour Research and Therapy*, 39(3), 255-272. doi:10.1016/S0005-7967(99)00178-3
- Işık, R. (2008). *The predictors of understanding of honor and attitudes toward honor related violence: Ambivalent sexism and system justification*. (Master's thesis). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr>
- Jost, J. T. (1995). Negative illusions: conceptual clarification and psychological evidence concerning false consciousness. *Political Psychology*, 16, 397-424. doi:10.2307/3791837
- Jost, J. T., & Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33, 1-27. doi: 10.1111/j.2044-8309.1994.tb01008.x
- Jost, J. T., Banaji, M. R., & Nosek, B. A. (2004). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25, 881-919. doi: 10.1111/j.1467-9221.2004.00402.x
- Jost, J. T., & Burgess, D. (2000). Attitudinal ambivalence and the conflict between group and system justification motives in low status groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 293-305. doi:10.1177/0146167200265003
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Exceptions that prove the rule-Using a theory of motivated social cognition to account for ideological incongruities and political anomalies: Reply to Greenberg and Jonas

- (2003). *Psychological Bulletin*, 129(3), 383-393. doi:10.1037/0033-2909.129.3.383
- Jost, J. T., & Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14(5), 260-265. doi:10.1111/j.0963-7214.2005.00377.x
- Jost, J. T., & Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 498-509. doi:10.1037/0022-3514.88.3.498
- Jost, J. T., Pelham, B. W., Sheldon, O., & Ni Sullivan, B. (2003). Social inequality and the reduction of ideological dissonance on behalf of the system: Evidence of enhanced system justification among the disadvantaged. *European Journal of Social Psychology*, 33(1), 13-36. doi:10.1002/ejsp.127
- Jost, J. T., Sapolsky, R. M., & Nam, H. H. (2018). Speculations on the evolutionary origins of system justification. *Evolutionary Psychology*, 16(2), 1-21. doi:10.1177/1474704918765342
- Jost, J. T., & Thompson, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(3), 209-232. doi:10.1006/jesp.1999.1403
- Jost, J. T., Wakslak, C. J., & Tyler, T. R. (2008). System justification theory and the alleviation of emotional distress: Palliative effects of ideology in an arbitrary social hierarchy and in society. *Advanced in Group Process*, 25, 181-211. doi:10.1016/S0882-6145(08)25012-5
- Kalafatoğlu, M. R. (2017). *8.sınıf öğrencilerinin bazı ailesel değişkenler ile algılanan ana baba tutumlarının iyimserlik düzeylerine etkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Karaçay, G. (2011). *İşsiz bireylerde yaşam doyumu: eğitim, dini duygulanım ve sistemi meşrulaştırma bakımından bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2010). Darwin ve sosyal bilimler. *Birikim*, 251, 111-122. <https://bit.ly/2zg43ec> sayfasından erişilmiştir.
- Karasar, N. (1984). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (4. baskı). Ankara: Hacettepe-Taş.
- Kart, M. E. (2004). Pozitif yanılama ve psikolojik sağlık. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59(04), 173-194. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/36120> sayfasından erişilmiştir.
- Kay, A. C., & Jost, J. T. (2003). Complementary justice: effects of "poor but happy" and "poor but honest" stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 823-837. doi:10.1037/0022-3514.85.5.823
- Kay, A. C., Jost, J. T., & Young, S. (2005). Victim derogation and victim enhancement as alternate routes to system justification. *Psychological Science*, 16(3), 240-246. doi:10.1111/j.0956-7976.2005.00810.x
- Kayahan, A. (2002). *Annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkileri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.trsayfasından> erişilmiştir.
- Khallad, Y. (2013). Dispositional optimism and physical wellbeing: The relevance of culture, gender, and socioeconomic status. *International journal of Psychology*, 48(5), 978-985. doi:10.1080/00207594.2012.695795
- Kurtz- Nelson, E., & McIntyre, L. L. (2017). Optimism and positive and negative feelings in parents of young children with developmental delay. *Journal of Intellectual Disability Research*, 61(7), 719-725. doi: 10.1111/jir.12378
- Lerner, M. J. (1977) The justice motive: Some hypotheses as to its origins and forms. *Journal of Personality*, 45, 1-52. doi:10.1111/j.1467-6494.1977.tb00591.x

- Lerner, M. J., & Miller, D. T. (1978). Just world research and the attribution process: Looking back and ahead. *Psychological Bulletin*, 85(5), 1030-1051. doi:10.1037/0033-2909.85.5.1030
- Liviatan, I., & Jost, J.T. (2011). System justification theory: Motivated social cognition in the service of the status quo. *Social Cognition*, 29, 231-237. doi: 10.1521/soco.2011.29.3.231
- Liviatan, I., & Jost, J.T. (2014). A social-cognitive analysis of system justification goal striving. *Social Cognition*, 32, 95-129. doi:10.1521/soco.2014.32.2.95
- Major, B. (1994). From social inequality to personal entitlement: The role of social comparisons, legitimacy appraisals, and group memberships. *Advances in Experimental Social Psychology*, 26, 293-355. doi:10.1016/S0065-2601(08)60156-2
- Major, B., & O'Brien, L. T. (2005). The social psychology of stigma. *Annual Review of Psychology*, 56, 393-421. doi:10.1146/annurev.psych.56.091103.070137
- Mamirova, C., & Yılmaz, H. (2019). İtaatkârlar daha mı mutlu? Pozitif psikoloji perspektifinden boyun eğcilik. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1153-1169. <https://dergipark.org.tr/mjss/article/486638> sayfasından erişilmiştir.
- McGinnis, A. L. (1998). *İyimserliğin gücü*. (A. Kayaş, Çev.). İstanbul: Beyaz.
- Miller, I. W., & Norman, W. H. (1979). Learned helplessness in humans: A review and attribution-theory model. *Psychological Bulletin*, 86(1), 93-118. doi:10.1037/0033-2909.86.1.93
- Meşrulaştırma: Sistemin Dışından Düşün(eme)mek (2017). <https://bit.ly/2WpBGZz> sayfasından erişilmiştir.
- Metalsky, G. I., Abramson, L. Y., Seligman, M. E., Semmel, A., & Peterson, C. (1982). Attributional styles and life events in the classroom: Vulnerability and invulnerability to depressive mood reactions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(3), 612. doi:10.1037/0022-3514.43.3.612

- Mohiyeddini, C., & Montada, L. (1998). BJW and self-efficacy in coping with observed victimization. In *Responses to victimizations and belief in a just world* (pp. 41-54). Springer, Boston, MA.
- More, M. *Dynamic optimism*. http://www.awarenessmag.com/sepoct6/SO6_DYNAM.HTML sayfasından erişilmiştir.
- Mosing, M. A., Zietsch, B. P., Shekar, S. N., Wright, M. J., & Martin, N. G. (2009). Genetic and environmental influences on optimism and its relationship to mental and self-rated health: A study of aging twins. *Behavior Genetics*, 39(6), 597. doi:10.1007/s10519-009-9287-7
- Myers, L. B., & Reynolds, D. (2000). How optimistic are repressors? The relationship between repressive coping, controllability, self-esteem and comparative optimism for health-related events. *Psychology and Health*, 15(5), 677-687. doi:10.1080/08870440008405479
- Napier, J.L., & Jost, J.T. (2008). Why are conservatives happier than liberals? *Psychological Science*, 19, 565-572. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02124.x
- Napier, J. L., Mandisodza, A. N., Andersen, S. M., & Jost, J. T. (2006). System justification in responding to the poor and displaced in the aftermath of Hurricane Katrina. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 6(1), 57-73. doi:10.1111/j.1530-2415.2006.00102.x
- Solberg Nes, L., Evans, D. R., & Segerstrom, S. C. (2009). Optimism and College Retention: Mediation by Motivation, Performance, and Adjustment 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 39(8), 1887-1912. doi:10.1111/j.1559-1816.2009.00508.x
- Nicholls, A. R., Polman, R. C., Levy, A. R., & Backhouse, S. H. (2008). Mental toughness, optimism, pessimism, and coping among athletes. *Personality and Individual Differences*, 44(5), 1182-1192. doi:10.1016/j.paid.2007.11.011
- Overbeck, J. R., Jost, J. T., Mosso, C. O., & Flizik, A. (2004). Resistant versus acquiescent responses to ingroup inferiority as a function of social dominance

- orientation in the USA and Italy. *Group Processes ve Intergroup Relations*, 7(1), 35-54. doi:10.1177/1368430204039972
- Özkan, K. (2014). *Kadınların kolektif eylem yöneliminin yordayıcıları: Kültürel benlik kurguları, kadın kimliği ile özdeşleşme, kadınların sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma eğilimi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Parmaksız, İ. (2011). *Öğretmen adaylarının benlik saygısı düzeylerine göre iyimserlik ve stresle başa çıkma tutumlarının incelenmesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Peterson, C., & Seligman, M. E. (1984). Causal explanations as a risk factor for depression: Theory and evidence. *Psychological Review*, 91(3), 347. doi:10.1037/0033-295X.91.3.347
- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55(1), 44-55. doi:10.1037/0003-066X.55.1.44
- Plomin, R., Scheier, M. F., Bergeman, C. S., Pedersen, N. L., Nesselroade, J. R., & McClearn, G. E. (1992). Optimism, pessimism and mental health: A twin/adoption analysis. *Personality and Individual Differences*, 13(8), 921-930. doi:10.1016/0191-8869(92)90009-E
- Proyer, R. T. (2017). A new structural model for the study of adult playfulness: Assessment and exploration of an understudied individual differences variable. *Personality and Individual Differences*, 108, 113-122. doi:10.1016/j.paid.2016.12.011
- Puskar, K. R., Marie Bernardo, L., Ren, D., Haley, T. M., Hetager Tark, K., Switala, J., & Siemon, L. (2010). Self-esteem and optimism in rural youth: Gender differences. *Contemporary Nurse*, 34(2), 190-198. doi: 10.5172/conu.2010.34.2.190
- Puskar, K. R., Sereika, S. M., Lamb, J., Tusaie-Mumford, K., & McGuinness, T. (1999). Optimism and its relationship to depression, coping, anger, and life events in rural

- adolescents. *Issues in mental health nursing*, 20(2), 115-130. doi: 10.1080/016128499248709
- Rankin, L. E., Jost, J. T., & Wakslak, C. J. (2009). System justification and the meaning of life: Are the existential benefits of ideology distributed unequally across racial groups? *Social Justice Research*, 22(2-3), 312-333. doi:10.1007/s11211-009-0100-9
- Rim, Y. (1990). Optimism and coping styles. *Personality and Individual Differences*, 11(1), 89-90. doi:10.1016/0191-8869(90)90173-O
- Ruthig, J. C., Haynes, T. L., Stupnisky, R. H., & Perry, R. P. (2009). Perceived academic control: Mediating the effects of optimism and social support on college students' psychological health. *Social Psychology of Education*, 12(2), 233-249. doi:10.1007/s11218-008-9079-6
- Rutjens, B. T., & Loseman, A. (2010). The society-supporting self: System justification and cultural worldview defense as different forms of self-regulation. *Group Processes ve Intergroup Relations*, 13(2), 241-250. doi:10.1177/1368430209351703
- Sapmaz, F., & Doğan, T. (2012). İyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumuna etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 63-69. <http://www.academia.edu/download/32431139/D4.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Sarıbay, S. A., Ökten, I. O., & Yılmaz, O. (2017). Kişisel ve toplumsal düzeylerde eşitliğe karşıtlık ve değişime direnmenin muhafazakârlıkla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20, 24-41. <http://openaccess.dogus.edu.tr/handle/11376/3001> sayfasından erişilmiştir.
- Sarı Cenk, D. (2008). *Ergenlerde anne baba tutumları, cinsiyet ve akademik başarının iyimserlik ile ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology, 4*(3), 219. doi:10.1037/0278-6133.4.3.219
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1992). Effect of optimism on psychological and physical well-being: theoretical over-view and empirical update. *Cognitive Therapy and Research, 16* (2), 201-228. doi:10.1007/BF01173489
- Schulman, P., Keith, D., & Seligman, M. E. (1993). Is optimism heritable? A study of twins. *Behaviour Research and Therapy, 31*(6), 569-574. doi:10.1016/0005-7967(93)90108-7
- Segerstrom, S. C. (2007). Optimism and resources: Effects on each other and on health over 10 years. *Journal of Research in Personality, 41*(4), 772-786. doi:10.1016/j.jrp.2006.09.004
- Seligman, M. E. (1999). The president's address. *American psychologist, 54*(8), 559-562.
- Seligman, M. E. (2000). Optimism, pessimism, and mortality. In *Mayo Clinic Proceedings, 75*(2), 133-134. doi:10.4065/75.2.133
- Seligman, M. E. (2007). *The optimistic child: A proven program to safeguard children against depression and build lifelong resilience*. Houghton Mifflin Harcourt. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&veid=q0VZwEZoniUCveoi=fnd&vpg=PP1&vedq=Seligman,+2007&veots=_WJ2DzWO8D&vesig=yS_SvyJYkQb2n3Yw61VZ7EdQF&sveredir_esc=y#v=onepage&veq=Seligman%2C%202007&vef=f](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&veid=q0VZwEZoniUCveoi=fnd&vpg=PP1&vedq=Seligman,+2007&veots=_WJ2DzWO8D&vesig=yS_SvyJYkQb2n3Yw61VZ7EdQF&sveredir_esc=y#v=onepage&veq=Seligman%2C%202007&vef=false) also adresinden erişilmiştir.
- Seligman, M. E. (2009). *Öğrenilmiş iyimserlik* (S. Yunt Akbaş, Çev.). Ankara: H.Y.B.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55*(1), 5-14. doi:10.1037/0003-066X.55.1.5
- Seligman, M. E., & Maier, S. F. (1967). Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology, 74*(1), 1-9. doi:10.1037/h0024514
- Seo, M., & Hyun, K. D. (2018). The effects of following celebrities' lives via SNSs on life satisfaction: The palliative function of system justification and the moderating

- role of materialism. *New Media ve Society*, 20(9), 3479-3497. doi:10.1177/1461444817750002
- Serbes, F. (2017). *LGBT bireylerle sosyal temas biçimleri, otoriterlik, sosyal baskınlık yönelimi, ilişkisel benlik ve sistemi meşrulaştırmanın homofobiyle ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sharot, T. (2011). The optimism bias. *Current biology*, 21(23), R941-R945. doi:10.1016/j.cub.2011.10.030
- Sheldon, K. M., & King, L. (2001). Why positive psychology is necessary. *American Psychologist*, 56(3), 216-217. doi:10.1037/0003-066X.56.3.216
- Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. In S. Iyengar ve W. J. McGuire (Eds.), *Duke studies in political psychology. Explorations in Political Psychology*, (pp. 183-219). <https://psycnet.apa.org/record/1993-98322-006> sayfasından erişilmiştir.
- Sidanius, J., Liu, J. H., Shaw, J. S., & Pratto, F. (1994). Social dominance orientation, hierarchy attenuators and hierarchy enhancers: Social dominance theory and the criminal justice system. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(4), 338-366. doi:10.1111/j.1559-1816.1994.tb00586.x
- Smith, K. B. (1985). Seeing justice in poverty: The belief in a just world and ideas about inequalities. *Sociological Spectrum*, 5(1-2), 17-29. doi:10.1080/02732173.1985.9981739
- Solak, N. (2008). *Yoksulluğa ve yoksullara ilişkin değerlendirmelerin sistemin meşrulaştırılması kuramından hareketle incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Solak, N. (2015). *The role of emotions and emotion regulation in the system justification process*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Sönmez, B. (2014). *Politik güven: dindarlık, yetkecilik, sistemi meşrulaştırma ve değerler açısından bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi).<https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sönmez, B., & Adiller, S. (2015). Kadınların çalışmalarına yönelik tutumlar: türkiye ve makedonya örnekleminin karşılaştırılması. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 3(6), 1-27. doi:10.7816/nesne-03-06-01
- Sümer, N. (2018). Sistemi meşrulaştırma kuramı. *Gazete* 2023. <http://www.gazete2023.com/dusunce-analiz/sistemi-mesrulas-tirmakurami-h78422.html> sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, Ç. P. (2014). *Polis okulu öğrencilerinin adil dünya inancı, otoriterlik, sistemi meşrulaştırma, vatanseverlik ve insan hakları tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. <http://ebook.stkip-pgri-sumbar.ac.id/ebook/komputer-informasi-referensi-umum/6th-edition-using-multivariate-statistics-pearson/download> sayfasından erişilmiştir.
- Tagay, Ö., & Şahin Baltacı, H. (2017). Ergenlerde öznel iyi oluş ve zaman tutumu: benlik saygısı ve iyimserliğin aracı rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 131-144. <http://dergipark.gov.tr/pauefd/issue/33892/375301> sayfasından erişilmiştir.
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178. doi:10.1002/ejsp.2420010202
- Taybaş Ç. (2016). *Amigdala: beyinde korkunun merkezi!* <https://sinirbilim.org/amigdala/> sayfasından erişilmiştir.
- Taybaş Ç. (2016). *Anterior singulat korteks*. <https://sinirbilim.org/anterior-singulat-korteks/> sayfasından erişilmiştir.

- Tennen, H., & Affleck, G. (1987). The costs and benefits of optimistic explanations and dispositional optimism. *Journal of Personality*, 55(2), 377-392. doi:10.1111/j.1467-6494.1987.tb00443.x
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297-306. <http://dergipark.gov.tr/hunefd/issue/7803/102295> sayfasından erişilmiştir
- Türkiye’de yayınlanan gazeteler listesi (2017). https://www.wikiwand.com/tr/T%C3%BCrkiye%27de_yay%C4%B1mlanan_gazeteler_listesi adresinden erişilmiştir.
- Türküm, A. S. (1999). *İyimserlik ve stresle başa çıkma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Uğurlu, O. (2011). Genel ve zihinsel sağlığın yordayıcıları olarak iyimserlik ve karamsarlık. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(1), 81–90. <https://dergipark.org.tr/cankujhss/issue/4021/53101> sayfasından erişilmiştir.
- Ulusoy, Y., & Duy, B. (2013). Öğrenilmiş iyimserlik psiko-eğitim uygulamasının öğrenilmiş çaresizlik ve akılcı olmayan inançlar üzerindeki etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1431-1446. doi: 10.12738/estp.2013.3.1469
- Üzümçeker, E., & Akfırat, S. (2018). Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyet grubuyla özdeşleşme, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasi ideolojilerle ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology*, 38(1), 1-32. <https://dergipark.org.tr/iupcd/issue/37217/372013> sayfasından erişilmiştir.
- Wakslak, C. J., Jost, J. T., Tyler, T. R., & Chen, E. S. (2007). Moral outrage mediates the dampening effect of system justification on support for redistributive social policies. *Psychological Science*, 18, 267-274. doi:10.1111/j.1467-9280.2007.01887.x
- Weinstein, N. D. (1980). Unrealistic optimism about future life events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 806-820. doi:10.1037/0022-3514.39.5.806

- Wengler, L., & Rosen, A. S. (2000). Measuring optimism–pessimism from beliefs about future events. *Personality and Individual Differences*, 28(4), 717-728. doi:10.1016/S0191-8869(99)00133-6
- Wortman, C. B., & Brehm, J. W. (1975). Responses to uncontrollable outcomes: An integration of reactance theory and the learned helplessness model. *Advances In Experimental Social Psychology*, 8, 277-336. doi:10.1016/S0065-2601(08)60253-1
- Wrosch C., & Scheier, M. F. (2003). Personality and quality of life: The importance of optimism and goal adjustment. *Quality of Life Research*, 12(1), 59-65. doi:10.1023/A:1023529606137
- Yalçın, İ. (2011). Social support and optimism as predictors of life satisfaction of college students. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 33(2), 79-87. doi:10.1007/s10447-011-9113-9
- Yaldız, A. H. (2018). *Gelişimsel bozukluğu olan bireylerin kardeşlerinde olumsuz duygular: Erken dönem uyumsuz şemalar ve sistemi meşrulaştırmanın rolü.* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, N., & Akgün, S. (2013). Sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin sosyal sistemin meşruiyetine ilişkin algıları, adil dünya inançları ve sosyal baskınlık yönelimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 115-128. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authType=crawler&url=13027867&AN=99023033&eh=SxGj25Dyq1M7fulabKazKwLFVc7E5rqCsh4wC0Vthn8mojRizcQ1P2GKewjAkAa1VhO0DZExazfTROyGyNZW5A%3D%3D&vecrl=c> sayfasından erişilmiştir.
- Yücel, E., & Çizel, B. (2018). Bilişsel uyumsuzluk teorisi üzerine kavramsal bir inceleme: Satın alma perspektifi. *Journal of Yaşar University*, 13(50), 150-163. doi:10.19168/jyasar.347996

EKLER

Ek-1 Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışma Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık yüksek lisans öğrencisi Gülşah MARAŞ TAŞKIN tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, öğrencilerin sistemi meşrulaştırma eğilimi ile iyimserliklerini incelemektir. Çalışmaya katılım gönüllüdür. Ankete vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak, araştırma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Bu nedenle ankete isim ya da kimlik belirten herhangi bir ibare yazmayınız. Anket genel olarak kişisel rahatsızlık verici sorular içermemektedir. Katılım sırasında ankette yer alan sorulardan veya herhangi bir nedenden rahatsızlık duyulduğu takdirde cevaplama işlemi yarıda bırakılabilir.

Araştırmanın amacına ulaşması için anket maddelerinin tümünün eksiksiz bir şekilde cevaplandırılması büyük önem taşımaktadır. Ayıracağınız değerli zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkında daha fazla bilgi edinmek ya da sorularınız için Gülşah MARAŞ TAŞKIN (gulsah29021988@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü katılıyorum ve istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum ().

BÖLÜM I

Durumunuza uyan yanıtların yanına (x) işareti koyunuz.

1. Cinsiyetiniz K() E()
2. Yaşınız:

3. Okuduğunuz bölüm:

4. Uyrugunuz : T.C. () Suriye () Irak () Afganistan () Diğer
(Belirtiniz).....

5. Akademik ortalamanız:.....

6. Evinize giren aylık gelir miktarı

500 tl ve altı () 500-1000 tl () 1000-1500 tl () 1500-2000 tl ()

2000-3000 tl () 3000-4000 tl () 4000 tl ve üstü ()

7. Çevrenizle karşılaştırdığınızda sosyoekonomik durumunuzu en iyi hangi seçenek
yansıtıyor?

Alt () Alt-orta () Orta () Orta-üst () Üst ()

8. Annenizin eğitim düzeyi

Okuma yazması yok () İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans ()
Lisansüstü ()

9. Babanızın eğitim düzeyi

Okuma yazması yok () İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans ()
Lisansüstü ()

10. Siyasi görüş olarak kendinizi nerede hissediyorsunuz? Ölçek üzerinde belirtiniz.

Aşırı sağ

Aşırı sol

1 2 3 4 5 6 7 8 9

11. Okuduğunuz, takip ettiğiniz gazetenin veya gazetelerin ismini yazınız:

.....

.....

Ek-2 İyimserlik Ölçeği

BÖLÜM II

İÖ

YÖNERGE: Aşağıda bazı ifadelere yer verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra size en uygun seçeneği (Bana göre hiç değil), (Bana göre değil),(Bazen benim gibi), (Tam benim gibi) (X) işaretleyiniz. Bu bir sınav değildir. Doğru veya yanlış cevap yoktur.

Madde	Bana göre hiç değil	Bana göre değil	Bazen benim gibi	Tam benim gibi
1. Yaşamaya devam edeceğimi sanmıyorum.				
2.Zaman zaman yapamadığım şeyler oluyorsa da bundan dolayı umutsuzluğa kapılmam.				
3. Nedense bütün aksilikler beni bulur.				
4.Hayatta karşılaştığım her kötü olaydan mutlaka iyi bir sonuç çıkarırım.				
5. Hangi yaşta olursam olayım yaşamın ilginç ve güzel yanlarını görmeye çalışırım.				
6. Hiçbir şeyden kolay kolay mutlu olamıyorum, genellikle karamsar bir insanım.				
7. Bazı konularda başarısız olduğumda, başarılı olacağım alanlar da olacağımı düşünüyorum.				
8. Bir kez başarısız olduğumda hep başarısız olacağımı düşünürüm.				
9. Başıma bir şey geldiğinde kimsenin benimle ilgilenmeyeceğini düşünürüm.				
10.Her ne kadar başarısız olsam bile kendimi başarısız bir insan gibi görmüyorum.				
11.Başkalarından daha kötü olduğumu düşünüyorum.				
12. Zorluklarla karşılaştığımda mutlaka alternatif bir çıkış noktası bulacağıma inanırım.				
13.Olumsuz yaşantılarımın ve düşüncelerimin günlük yaşamımı bozmasına izin vermem.				

Ek-3 Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

BÖLÜM III

SMÖ

Aşağıdaki ölçekte bulunan her bir soruyu dikkatlice okuyunuz ve sizi (gerçek duygu ve düşüncenizi) en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz dereceyi/rakamı işaretleyiniz.

1. Hiç katılmıyorum
2. Kısmen katılmıyorum
3. Az katılmıyorum
4. Kararsızım
5. Az katılıyorum
6. Kısmen katılıyorum
7. Kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5	6	7
1.Genel olarak toplumumuzu adil bulurum.							
2. Genelde politik sistemimiz doğru biçimde olması gerektiği gibi işlemektedir.							
3. Toplumumuz ciddi biçimde yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır.							
4.Türkiye dünyada yaşanacak en iyi ülkedir.							
5. İzlenen çoğu politika, toplumun çoğunluğunun yararınadır.							

EK-4 Ölçek Kullanım İzinleri

SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

Gelen Kutusu x

gülşah maraş <gulsah29021988@gmail.com>
Alıcı: serapakgun

18 Kas 2018 20:23

Merhaba sayın hocam,
Adım Gülşah Maraş Taşkın. Gazi Üniversitesi RPD bilimsel yüksek lisans öğrencisiyim. Araştırmamda Necip Yıldırım ile 2013 yılında geliştirdiğiniz Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. Kullanmam için izin verirsiniz çok sevinirim.
Şimdiden teşekkür ederim.
Hoşça kalın.

serap akgün serapakgun <serapakgun@mersin.edu.tr>
Alıcı: ben

18 Kas 2018 23:48

Merhaba Gülşah,
Ölçek bizim geliştirdiğimiz bir ölçek değil. Kay ve Jost tarafından geliştirilmiş biz Jost'tan izin alarak Türkçeye çevirdik.
Ölçeği tabiki kullanabilirsiniz.
Çalışmalarında başarılar dilerim.
Serap Akgün

gülşah maraş <gulsah29021988@gmail.com>, 18 Kas 2018 Paz, 20:23 tarihinde şunu yazdı:

...

İYİMSERLİK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

Gelen Kutusu x

gülşah maraş <gulsah29021988@gmail.com>
Alıcı: Seher, balseher, mugesenol

15 Kas 2018 Per 10:22

Merhaba sayın hocalarım,
Adım Gülşah Maraş Taşkın. Gazi Üniversitesi RPD bilim dalı yüksek lisans öğrencisiyim. Yapacağım araştırmada 2002 yılında geliştirdiğiniz İyimserlik Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. Kullanım izni verirsiniz çok sevinirim.
Şimdiden teşekkür ederim.
İyi çalışmalar...

seher balcy <balseher@yahoo.com>
Alıcı: ben

16 Kas 2018 Cum 16:35

Gülşah Merhaba
ölçeğimizi kullanmanızda bir sakınca yoktur. Sizden istediğimiz konunuzu ve sonuçlarını bizimle paylaşırsanız seviriz.
Birde ölçeğin revizyonunu yapmak istiyoruz sizden uygulama verilerinizi sadece iyimserlik ile ilgili olan verileri bize gönderme şansınız olursa tez bitiminden sonra bizde revizyon çalışmalarımızı başlatabiliriz
Kolay gelsin iyi çalışmalar
Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK

...

EK-5 Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 05/04/2019-E.44686

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu

Sayı : 91610558-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29/01/2019 tarih ve E.11925 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı **Yüksek Lisans Öğrencisi Gülşah MARAŞ TAŞKIN'ın, Dr.Öğr. Üyesi Hatice ŞİNGİR'in** danışmanlığında yürüttüğü **"Öğrencilerin İyimserlik Düzeyleri ile Sistemi Meşrulaştırma Eğilimleri Açısından Değerlendirilmesi"** adlı tez çalışması ile ilgili konu Kurulumuzun **12.03.2019** tarih ve **02** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Mehtap ÇAKAN
Kurul Başkanı

Araştırma Kod No: 2019-016

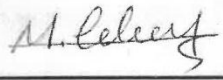
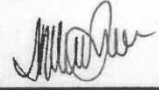
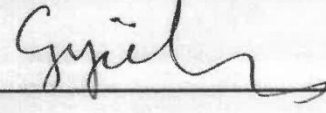
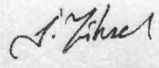
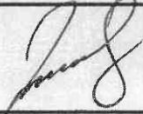
Ek: 1 Liste

Ankara
Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76
İnternet Adresi :http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/

Bilgi için :Ayfer Çekmez
Birim Evrak Sorumlusu
Telefon No:202 18 07

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ETİK ALT ÇALIŞMA GRUBU
KATILIM LİSTESİ

TOPLANTI TARİHİ : 12/03/2019		TOPLANTI SAYISI : 02	
ADI-SOYADI		İMZA	
Prof. Dr. Mehtap ÇAKAN BAŞKAN			
Prof.Dr.Cengiz Haluk BODUR			
Prof.Dr.Galip YÜKSEL			
Prof.Dr.İsmet YÜKSEL			
Prof.Dr.Seçil ÖZKAN		KATILAMADI	
Prof.Dr.Cevriye Temel GENCER		KATILAMADI	
Doç.Dr.İsmail KARAKAYA			
Doç.Dr.Zehra GÖÇMEN BAYKARA			

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR